

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jens Krog.

Et Livsbillede

af

W. Hjort,

Sognepræst for Nyborg Menighed.

Særtryk efter „Ny kristelig Samler“.

Sælges i et veldædigt Tiemed.

Odense.

Faaes i den Miloske Boghandel.

Trykt i Chr. Milos Officin.

1880.

Forord.

Udgiveren af Tidsskriftet „Ny christelig Samler“ henvendte sig i denne Sommer til Undertegnede og anmodede mig om at give ham en Livsfildring af afdøde Pastor Krog i Kjerteminde, hvilket Dnsse jeg har troet at burde imødefomme. Det turde maaste ikke være uden Interesse at følge Pastor Krogs Livsførelse, fordi han levede og deltog i et mærkeligt Affnit af vort Lands Historie, hvorved hans Liv efter sin lille Maalestok gjenspeiler noget af den Skjæbne, der ramte det hele Folk. Som født Sønderjyde var han næie knyttet til Slesvig, hvor han desuden virkede i et længere Tidsrum, og det nationale Spørgsmaal blev ham derfor i Sandhed et Livsspørgsmaal. Han følte saa dybt som Nogen det smertelige Tab i 1864, men tabte dog ikke Modet og tog senere virksom Del i de kirkelige Bevægelser herhjemme, hvorved han bidrog sin Del til Menighedslivets Fremme i Moderlandet.

Hvad mit personlige Forhold til Krog angaaer, vil jeg blot bemærke, at vi fra vore første Studenterdage i en længere Række næsten daglig havde levet sammen, og at det senere søiede sig saaledes, at vi altid havde vor Sjerling i hinandens Nærhed, hvorfor jeg var i Besiddelse af et meget nøie Kjendskab til hans Liv og Virksomhed.

Ryborg Præstegaard den 18de Oktober 1880.

W. Hjort.

Jens Krog er født den 16de Juli 1830 i Nordborg paa Als. Hans Fader, Hans Krog, var Skibsfører og døde paa Island da Sønnen kun var et Aar gammel. Hans Moder Margrethe Krog, født Christiansen, lever endnu som en bedaget Enke i Kjøbenhavn.

Jens var et livligt og opvakt Barn, der meget tidlig viste Lyst til at lære. Da han var 6 Aar gammel, kom han i Skole og kunde da baade læse og regne godt. Hans Formynder, Johansen, var Organist i Nordborg, og da Drengen blev lidt ældre, maatte han om Søndagen lukke Kirken op, sætte Psalmenumre i og yde anden Haandsrækning. Han kom derved i Kirke hver Søndag, og han yttrede da ofte: „Gid jeg dog blot kunde studere og blive Præst.“ Men dertil var der kun liden Udsigt, da hans Moder som Enke levede i meget smaa Aaar.

Sommerferien tilbragte han sædvanlig hos sin Morbroder, Pastor Christiansen, der var Præst i i Medelby et Par Mil vest for Flensborg ude paa Heden. Onkelen læste lidt med ham i Ferien og

fik mere og mere den Overbevisning, at han burde studere; men altid stillede Pengespørgsmaalet sig i Veien. Der blev talt længe frem og tilbage derom, indtil endelig en Aften Formynderen traadte ind i Stuen til hans Moder i Nordborg med de Ord: „Jens! jeg har faaet Brev fra din Onkel; det er nu afgjort, at du skal studere. Foreløbig betaler din Onkel og jeg din Undervisning, saa hjælper Vorherre nok videre.“ Hans Moder, der i sin høie Alder endnu mindes denne Time, har aldrig kunnet glemme, hvor jublende glad Drengen blev ved disse Ord. Han var dengang mellem 12 og 13 Aar gammel og blev nu strax taget ud af Skolen for at læse privat med Pastor Fangel, der var Capellan hos Pastor Knudsen i Hagenberg, men boede i Nordborg. Fangel vilde gjerne, at han skulde følge med 4 andre Drengene, der allerede i længere Tid vare blevne forberedte til Studeringerne. Han læste meget flittig, og det lykkedes ham da ogsaa efter ikke lang Tids Forløb at indhente de andre. „Han blev aldrig kjed af at læse“, siger hans Moder om ham; „han læste sent om Aftenen, naar de Andre vare gaaede til Ro, og om Vinteren havde han sine Bøger og en Lampe udenfor sin Seng for strax at tage fat om Morgenens.“

Han blev confirmeret i sit 15de Aar, og et Par Maaneder efter kom han til Odense, hvor han blev optagen i Cathedralskolens næstøverste Klasse og sat i Huset hos en Præsteente. Det gik ham meget godt i Skolen; han var en af

de flinkeste Disciple, og alt tegnede saare vel, da han pludselig efter et Aars Forløb fik det Sorgens Budskab, at hans Formynder var død, at der ikke var Penge til at underholde ham for, og at der var Fare for, at han nu skulde tages bort fra Studeringerne. Bedrøvet og modfalden kom Drengen op til daværende Rektor Henriksen og gav ham Underretning om, hvad der var sket. „Kom op til mig imorgen,“ svarede Rektoren, og da Krog næste Dag indfandt sig, meddelte Henriksen ham, at han vilde tage ham gratis i Huset, og at han saaledes kunde fortsætte sine Studeringer. Denne Begivenhed stod dybt indpræget Krogs Hjerte; mange Aar derefter, kort før hans sidste Sygdom og Død, fortalte han sine Børn om denne vidunderlige Bending i hans Liv, da alt var opgivet, og det saa paa engang klarede for ham. I 2 Aar forblev han i Henriksens Hus, behandlet som en Søn baade af Rektoren og dennes Hustru. I Efteraaret 1848 blev han Student med bedste Charakter og begav sig snart derefter til Kjøbenhavn.

Krog var ret en Typus paa en ung Student, livsglad, munter, opfyldt af mangesidige aandelige Interesser og fuld af sprudlende Liv. Han havde allerede som ung en særegen Gave til at vinde Hjerterne, og det var, som om den hele Verden stod aaben for ham. Alle, som kom i Berøring med ham, syntes godt om den unge patriotiske Slesviger.

Paa Grund af hans Forbindelse med Rektor Henriksen i Odense og ved hans Anbefaling aab-

nede sig mange Huse i Kjøbenhavn for den unge Student, og i Studenterverdenen skaffede han sig snart gode Venner. Til hans nærmeste Omgangskreds hørte foruden den, der her giver et Omrids af hans Liv, Rudolf Frimodt, senere Præst ved Johanneskirken paa Nørrebro, og Johannes Clausen nuværende Sognepræst i Horsens. Disse, der alle studerede Theologi, sluttede sig nøie sammen og bevarede i deres senere Liv Venstskabet fra Studenteraarene. De vare alle Medlemmer af Studenterforeningen „Dasen“, og Krog deltog med Liv og Sjæl i det muntre Studenterliv, som Pastor Stein saa livlig har beskrevet i sit Livsbillede af Frimodt.

Til sit Embedsstudium havde Krog overensstemmende med sit Barndomsønske valgt Theologien; men da han var fattig, maatte han informere meget ved Siden af, hvilket hæmmede ham ikke lidet. En stor Hjælp var det derfor for ham, at han i 1850 opnaaede Regentien og Communitetet og nu kunde opgive en Del af sine talrige Undervisningstimer. Blandt de daværende theologiske Professorer var Martensen den, der udøvede den største Indflydelse paa de theologiske Studenter. Skjøndt han dengang allerede havde været Professor i mange Aar, formaaede han dog at holde sine Forelæsninger med et saa vidunderligt Liv, at han endnu bestandig henrev de unge Studerende. Krog var opfyldt af Begeistring for ham, og da det en Tid saae ud, som om Martensen kunde blive kaldet bort fra Universitetet for, vist-

nok mod sin Willie, at blive ansat som Superintendent for Hertugdømmet Slesvig, var Krog med i en Deputation af Studenter, der bad ham at blive ved Universitetet, en Begjæring, paa hvilken Martensen gav et meget imødekommende Svar.

Ferierne, navnlig Sommerferien, tilbragte Krog i Regelen ovre i Slesvig hos den tidligere nævnte Onkel Pastor Christiansen i Medelby ved Flensborg. Medelby er bekjendt som den berømte Theolog Calixt's Fødeby. Sognet hører til de blandede Distrikter, og allerede før 1848 havde Pastor Christiansen efter Menighedens Ønske indført dansk Prædiken ved Siden af den tyske, og tillige dansk Skoleundervisning ved Siden af tysk, da Børnene ellers, som han skriver i sin Indberetning til Kirkevisitatoriet i Tønder „würden unwissend wie Heiden ins Leben gehen*)."

Ligesom Krog tidlig havde næret Ønsket om at blive Præst, saaledes modnedes under hans jevnlige Ophold i Slesvig i de blandede Distrikter hans Forsæt om mulig at komme til at virke netop der. Han havde fra sin tidligste Barndom været Vidne til de augustenborgske Intriger paa sin Fødested og havde paa nært Hold lært at kjende Gulheden og Tomheden i hele det slesvigholstenske Uvæsen, for hvilket han derfor ogsaa nærede den største Afsky, og Tanken om at virke for den danske Sag i Slesvig voksede med Aarene hos ham. I Sommeren 1854 blev han theologisk Kandidat med

---

*) Vilde gaa ubidende som Hedninger ud i Livet.

Hovedkarakteren *Laudabilis*. Han havde ikke havt faa Hindringer at kjæmpe med, idet han stadig led af nervøs Hovedpine, men med Flid og Udholdenhed havde han dog overvundet det Altsammen. Sine Candidataar tilbragte han i Kjøbenhavn, hvor han underviste i flere Skoler. Han var en meget søgt Lærer, da han var i Besiddelse af grundige Kundskaber og havde et godt Greb paa at undervise, og derhos var ualmindelig samvittighedsfuld. Intet Arbeide var ham for anstrængende og kjedsommeligt; havde han paataget sig det, satte han alt tilside for at opfylde sin Pligt. Den Feil at ville skubbe af sig, som desværre ikke er fremmed for vor Nationalkarakter, kjendte han ikke.

Bed Siden af at røgte den ham betroede Gjerning forsømte Krog ikke at uddanne sig til det Maal, der bestandig stod ham for Øie, at blive Evangeliets Forkynder. Han var opdraget i et kristeligt Hjem af en troende Moder og var fra Ungdommen af præget af en dyb, sædelig Alvor. Bed Siden af det muntre, livlige Sind boede der allerede tidlig hos ham en levende Fornemmelse af, hvad det vil sige med Frygt og Bæven at skulle forarbeide sin Sjæls Frelse. Det stod i Forbindelse hos ham med en dyb Ydmyghed og en Følelse af egen Uværdighed, der fulgte ham hele Livet igjennem og holdt ham fjern fra den Fare nogenfinde at mene sig selv sikker og færdig.

Krog havde bevaret sin Barndomstro, men særlig ved Blædes Prædiken kom det kristelige

Liv til Gjennembrud hos ham. Allerede som Student hørte han Blædel meget flittig. Denne prædikede dengang i almindelig Hospitals-Kirke og Abel Cathrines Stiftelse. Det var smaa Kirker, der hurtig bleve overfyldte. Men naar man stod ude i Gaarden i Abel Cathrines Stiftelse, kunde man tydelig høre Prædikenen, og Krog har mangen Gang staaet ved Vinduet under Aftenangstjenester og lyttet til Blædels Ord. Han kom senere som Candidat i nøie personlig Forbindelse med Blædel, og Venstabet og Samlivet med denne udmærkede Geistlige var af største Betydning for hans hele aandelige Udvikling. Som Candidat deltog han i Møderne, der bleve holdte hos ham og Fenger. Blædel har ved sin hurtige, livlige Aand, sin rige Phantasi forenet med skarp Tænkning og en stor dialektisk Færdighed udøvet betydelig Indflydelse paa de unge Theologer; men ligesaa uforglemmeligt var det, naar gamle Fenger efter Aftenens ofte varme Debat og naar Vandene tidt havde været oprørte, foldede sine Hænder og bad en inderlig og hjertelig Bøn, hvor hvert Ord bar Præg af Aand og Sandhed. Der var noget af det Ypperstepræstelige hos Fenger. Krog hørte ham jævnlig paa Christianshavn, hvor han ved sin jævne Enfoldighed, gennem hvilken man mærkede den tidligere Landsbypræst, udøvede stor Indflydelse paa Mange. Krog nærede den største Hviagtelse for Fenger trods deres forskellige theologiske Anskuelser, og denne havde stor Forkjærlighed for Krog.

I Sommeren 1856 foretog Krog en Uden-

landsreise til Tydskland og Schweiz og blev kort efter sin Hjemkomst under 11te Oktober 1856 udnævnt til Adjunkt ved Flensborg Latin- og Realskole.

Det var 3 glade og lykkelige Aar, han tilbragte i denne Stilling. Han havde nu faaet eget Hus og Hjem, idet han den 2den Juni 1857 feirede sit Bryllup med Louise Jacobsen, Datter af daværende Galanterihandler W. Jacobsen i Kjøbenhavn. Han blev viet af sin kjære Ven Blædel, og det var en smuk Familiefest, idet hans Bryllup traf sammen med Svigerforældrenes Sølvbryllup.

Der var ikke ganske lette Forhold ved Flensborg Latin-skole, navnlig paa Grund af de politiske Meningsforskjelligheder baade hos Forældrene og Børnene, ligesom ogsaa Brugen af det dobbelte Sprog, baade Dansk og Tydsk, havde sin særegne Vanskelighed. Krog var imidlertid det tydske Sprog fuldstændig mægtig og formaede ved sine personlige Egenstaber at overvinde de forskjellige Hindringer.

En af de største Glæder for ham ved Adjunktlivet i Flensborg var Venstabet med den daværende Præst ved den danske Kirke i Flensborg, Graae, en af Sønderjyllands ypperste Geistlige og en Forkjæmper for den danske Sag i Flensborg. Graae skriver om Krog: „Han var agtet og afholdt af Alle uden Undtagelse, baade Lærere og Disciple, baade Danske og Tydske, baade Geistlige og Verdslige. Allerede ved sin Personlighed maatte

han udøve en god Indflydelse som Religionslærer. Han var gennemtrængt af Kristelig Tro og Kjærlighed og fjern fra alt Partivæsen, derhos en god dansk Sønderlyde og Patriot med Liv og Sjæl. Hans hele Færd og Virksomhed var præget af den største Fordringsløshed. Han prædikede nogle Gange i den danske Kirke og var meget yndet af Menigheden. Vi levede daglig sammen og bleve snart de bedste Venner, der i al Fortrolighed kunde udtale os om Alt, hvad der laa os paa Hjerte"

Skjøndt Krog følte sig meget tilfreds i sin Virksomhed som Adjunkt, stod dog Præstegjeringen som hans Maal, og efter at have søgt flere Præstembeder blev han under 4de Juli 1859 kaldet til 2den Præst, saakaldet Diaconus, i Grumtoste, Flensborg Provsti, ved hvilken Menighed Provst Ulet h Hansen var Sognepræst.

Det var ingenlunde nogen let Stilling, som den unge Mand skulde tiltræde. Grumtoste Menighed hørte jo med til de saakaldte blandede Distrikter, hvor Dansk og Tydsk mødtes og kjæmpede en heftig Strid. Tydsk havde havt Lov til uhindret at udbrede sig paa det Danstes Bekostning, og det var gennem Aarhundreder bleven støttet af Autoriteterne. Nu, da Slesvigholsteinismen efter Slaget ved Idsted havde faaet et Knæk, vilde man prøve paa at gjenindsætte dansk Sprog i dets oprindelige Ret, og til dette Maals Opnaaelse udkom Sprogreskriptet.

Sprogreskriptet, givet under Tillidsch, indsat af

Moltke i den slesvigiske Forfatning, bestemte som bekendt, at Kirkesproget i Menighederne i de blandede Distrikter skulde være afvekslende dansk og tydsk. Den ene Søndag blev der altsaa prædikeret dansk den anden tydsk. Alle kirkelige Handlinger bleve udførte i det Sprog, som Bedkommende selv forlangte. Derimod var Skolesproget ifølge Sprogreskriptet udelukkende dansk, dog saaledes at der i enhver Skole blev givet 4 Timers Undervisning i Tydsk som Undervisningsgjenstand. Der er bleven stridt meget for og imod denne Sprogordning, og den satte i sin Tid mange Penne og endnu flere Tunger i Bevægelse, idet Sprogreskriptet blev grebet af det slesvigholstenske Parti som et af de virksomste Agitationsmidler, især efter at Moltke var fratraadt Slesvigs Bestyrelse. Fra dansk Side maa det kun beklages, at denne Foranstaltning, der havde til Diemed at gjenindsætte det danske Sprog i den Ret, som i Aarhundreder var bleven undertrykket, ikke blev gennemført blot en Menneftaalder tidligere. Den vilde da være bleven hilset med udelte Glæde af Beboerne som en Befrielsesakt, istedetfor at den nu i en Del Egne og navnlig i Angel blev mødt med stærk Modstand. Ligeledes maa det beklages, at denne Foranstaltning kom i faa politisk bevægede Tider, hvor den slesvigholstenske Løgn og de augustenburgske Intriger havde forvirret Sindet hos saamange. Havde Tiderne været roligere, vilde Sprogreskriptet trods det sene Tidspunkt, paa hvilket det søgtes gennemført, have fejret.

I Bedømmelsen af Sprogfagen maa man overhovedet ikke glemme, at Mængdens Dom retter sig efter Udfaldet, og under Indtrykket af vore nationale Ulykker har man været altfor tilbøielig til blot at se paa de Banffeligheder, der fremkom ved den forsøgte Ordning af Sprogforholdene.

I øvrigt vare disse Banffeligheder meget forskjellige. Det blandede Distrikt var stort, maasse for stort, til at affurat de samme Forholdsregler i sproglig Henseende burde gjælde. I nogle Egne de nordligere og vestligere, kunde man været gaaet hurtigere frem, i andre burde man maasse være gaaet langsommere tilværks, navnlig med Kirkesproget.

Det fortjener muligen at bemærkes, at samtidig med, at Preusserne arbeide stærkt for Indførelsen af Tydsk i Nordflæsvig, er det danske Sprogskript i de blandede Distrikter endnu ikke fuldstændig hævet, da det om end med Indskrænkning endnu bestaaer for enkelte Menigheder i Lønner Provsti og i det Mindste for een Menighed i Flensborg Provsti.

Vi have dvælet lidt udførligt ved disse Forhold for at vise den ikke lette Stilling, som Præsten, paa hvem hovedsagelig Sprogskriptets Gjennemførelse hvilede, kom til at indtage i de blandede Distrikter og navnlig i Angel. Men Krog havde mange Egenskaber, der netop gjorde ham skiftet til denne Gjerning. Han var en sindig, rolig og udholdende Charakter; han var født Slesviger og var det danske og tydske Sprog lige mægtig.

Desuden kunde han, hvad der var af allerstørste Betydning, ogsaa med fuldstændig Færdighed tale det dansk-slesvigske Folkesprog. Men, hvad der fornemmelig hjalp ham, var at han var en opvakt, troende Christen, en ualmindelig dygtig Præst, og at han som saadan fuldstændig forstod at magte de religiøse Forhold i Menigheden.

Et religiøst Henseende var Grumtofte Menighed bekendt for sin store Kirkelighed, der rigtignok som saa hyppigt i Angel havde en temmelig udvortes og officiel Charakter. Men ved Siden heraf var der ikke saa stille, opvakte, troende Christne fornemmelig fra Bjerne Bønstrup, Langballe, Dølerupstov og andre Steder i Sognet, som stode i inderlig og levende Forbindelse med de Opvakte i Nabo sognene, navnlig Dragerstov i Husby. Menigheden var i sin Helhed overveiende tydssindede. Men ved Siden deraf fandtes der en, navnlig for Angler Forhold ikke ubetydelig, dansk Minoritet, der bestod af en Del Gaardmænd og et større Antal Raadnere, som, hvad de Dansksindede i Angel fjældnere pleiede, havde Mod til at træde frem og gjøre deres Anskuelser gjældende, og som paa en rørende Maade levede og aandede for Danskhed og Trofasthed mod Konge og Fødeland. Til gjenfærdig Oplivelse og Bestyrkelse holdt de maanedlige Møder i „Dansk Forening“, i hvilken ogsaa Dansksindede fra andre Sogne deltog.

Krog, der var gennemtrængt af Følelsen for den danske Sags Retfærdighed, stillede sig naturligvis strax i et venligt Forhold til de Dansksindede

og kom jævnlig til deres Møder, men ved Siden deraf indtog han det under de forvirrede politiske Forhold for en Præst eneste rette Standpunkt, først og fremmest at sætte sig det Maal at virke for Guds Rige. Ved Ordets Forkyndelse samlede han strax store Skarer omkring sig. Hans Prædiken var levende og beaandet, varm og hjertelig. Der var derhos en forunderlig Modenhed hos ham, der gjorde sig gjældende baade i hans Prædikener og i alle Forhold, skjøndt han kun var 30 Aar gammel, og Grumtofte var hans første Præsteembede. Det var ligesom han havde sprunget Læreaarene over eller rettere giennemgaaet dem i Forveien. Begrebet „ung Prædikant“ fandt ikke sin Anvendelse paa ham. Han var som skabt til Grumtofte Menighed ogsaa i religiøs Henseende. Han kjendte saa godt den i Anglerne boende Selvretsfærdighed, som han nu skulde kjæmpe med.

Allerede som Student havde han i Aaret 1853 bereist Angel. Fra denne Reise skriver han til Frimodt: „Ja, Angel er rigtignok et herligt Land; det strutter af Velstand og timelig Velvære, og det kan ikke nægtes, at en stor kirkelig Sands har udviklet sig der; men naar man hører disse Folk tale om dets Religiøsitet og Forhold til Kirken, paatrænger sig en ubehagelig Følelse af, at man staaer ligeoverfor en stor Grad af Selvretsfærdighed og aandelig Selvtilfredshed“.

Fra den samme Reise skriver han ligeledes til en anden Ven: „Landet selv er meget smukt og har i det Væsentlige samme Charakter som

Sundeved og Als, kun er det ikke saa bakket Stolte Kirkespir rage op i Sky tæt ved hverandre, og Angelboerne have fra Fædrene nedarvet en stærk Følelse for kirkeligt Liv, men derhos tillige en Stolthed deraf, der træder vel stærkt frem i deres Tale."

Denne Fjende, den angelfke Selvbretfærdighed, som Krog allerede som Student havde seet, skulde han nu som Præst bekjæmpe

Idet han nu hævede Evangeliets Banner høit i Veiret og i Mands og Krafts Bevisning prædikede Frelsen alene ved Guds uforstyldte Naade formedelt Troen paa Jesus Christus, varede det ikke længe, inden de Opvakte i Sognet paa det Hjerteligste sluttede sig til ham, og de fandt i ham en trofast Ven; thi Krogs Hjerte var i de „Helliges Samfund“, og han havde ganske særegne Gaver til at være deres Leder og Fører. Foruden Prædiken holdt han ugentlige Bibellæsninger i Langballe Skole baade Vinter og Sommer afvejlende i begge Sprog.

Der indtraadte nu her som flere Steder i Angel, hvor der var religiøs Opvækkelse, ganske særegne Forhold. De Opvakte vare i Regelen ligegyldige i national Henseende, nogle ligefrem tydsksindede, og ikke saa af dem havde tjent i Oprørshæren. Naar de nu lidt efter lidt vendte sig med venligt Sind til de danske Præster og deres Fortyndelse, og Christendommen mer og mer fik Magt over dem, saa kunde de jo ikke skjule for sig selv, at de jo, skjøndt de holdt mest af en tydsks

Prædiken, dog nok kunde, naar de ret vilde, ogsaa forstaa en dansk Prædiken, og derfor blev det at tage Del i den danske Gudstjeneste, skjøndt Sproget paa hvilket Guds Ord lyder, naturligvis i dybeste Forstand er ligegyldigt, ofte et Tegn paa, at der religiøst var sket et Gjennembrud hos dem. Naar dette var fuldbåret hos dem, toge de ogsaa uden Betænkning det foragtede danske Maal paa deres Læber og talte Dansk, naar de besøgte deres Præster. Medens den tydske Gudstjeneste lige fra først af havde været meget talrig besøgt, saa begyndte nu ikke saa ogsaa at besøge den danske Prædiken.

Men hertil kom nu en anden Ting af særlig stor Betydning. Naar de Opvakte, som ofte tilhørte den fattige Del af Befolkningen, vovede at gaa til dansk Prædiken, bleve de Gjenstand for Forfølgelse af de rige og velhavende Tydskere, der søgte at fortrædige dem paa mange Maader ved at nægte dem Arbejde, ved ikke at hjælpe dem med Rjørsler og Siggende; ikke at tale om den Haan og Spot, de maatte døie. Der kom altsaa et Martyrium frem, og dette havde ikke saa liden Indflydelse med Hensyn til at gjøre Opvækkelsen levende og kraftig. Der er jo en forunderlig forfriskende Magt i Trængselen for Guds Riges Skyld. Tilstanden i Angel og særlig i Grumtofte Sogn i de Tider har Krog skildret i Breve til Frimodt, og hans Fremstilling er troværdig og paalidelig.

Under 15de September 1860 skriver han saaledes: „Du kan ellers tro, at jeg har haft en

travl Vinter, jeg tror aldrig, at jeg har havt saa meget at bestille; Provsten var i Stænderforsamlingen, og altsaa maatte jeg besørge Alt herude; jeg gruede mangen Gang, naar jeg skulde lukke et Brev angaaende Fattigsager op, da jeg jo var og tilbøls endnu er ukjendt med Lovgivningen herovre. Med aandeligt Arbeide var jeg mangen Gang overlæstet, der var mange ministerielle Forretninger, og de have en flom Skif ved deres Begravelser her i Grumtofte med mange Taler, stundom tre ved et Lig, naar det er en velhavende Familie; saa desuden Confirmander, Fasteprædikener o. s. v., men Vorherre hjælp, og det gaar vel altid saadan, at naar vi synes, at vi Intet kunne, saa virker den Helligaand allerbedst i os og ved os. Stor Glæde og Betsignelse have vi havt af en Bibellæsning, som vi begyndte i en af Skolerne ved Nytaar, og som er bleven fortsat hele Sommeren igjennem efter de Troendes Ønske. Jeg havde just talt med Provst Hansen, som in parenthesi er en meget rar Mand at have til sin Collega, om vi ikke skulde begynde derpaa, da en Pige henvendte sig til os en Søndag, vi gik ud af Kirken, med Bøn om, at vi vilde holde saadanne Forsamlinger. Vi begyndte saa paa Apostlernes Gjerninger, og naar jeg Tirsdag Aften vandrede ned til Langballe Skole, fløi mine Tanker tidt over til dig og til vore Vandringer ud paa Christianshavn*). Vi holdt dem afveglende paa Dansk og Tydsk ligesom

*) Herved sigtes til Bibellæsninger, som Frimodt og Krog holdt som Candidater sammen i en Stiftelse paa Christianshavn.

Prædikenen om Søndagen; de have hele Tiden været godt besøgte, selv i Stændertiden, til Trods for en uhyre Agitation fra de større Bønders Side, der dels hade „de Hellige“, der ere her i Sognet, dels ere blevne kloge paa, at disse Bibeltimer ere farlige for Lydsfhed og Slesvigholsteinismen; thi jo flere, der søge derhen og vinde Guds Ord kjær, desto mere vil ogsaa Had til, hvad der er Dansk, forsvinde; kort, det er bleven dem klart, at de Opvakte ikke for nogen Pris ville have med et Oprør at bestille, og derfor udøves der Tryk, trues der, ja forfølges der næsten, saasnart Noget bryder med Verden og sætter Guds Ord høiest og ikke spørger om Dansk eller Lydsf, men vil høre Ordet, hvordan det end lyder, hver Søndag og hver Tirsdag Aften. Og her er, Gud ske Lov, en ikke ringe Skare af tro, oprigtige Christensjæle. Mange af dem have været ivrige Oprørere. Du kan tro, det har kostet Kamp, før en saadan Angelbo har søgt Herrens Hus, naar der prædikedes Dansk. En Mand har selv her i min Stue fortalt mig, hvorledes han har været „ein Eiferer für die entgegengesetzte Sache“*); men hvordan Ordet slog ham i Romerbrevet om at være Øvrigheden underdanig, og hvorledes han ingen No havde fra det Dieblif af, før han fastede sig i Armene paa Frelseren og brød med de Andre. Og er det dog ikke en glædelig, ja jeg kunde fristes til at sige en velsignet Ting, at naar de saaledes blive opvakte, saa „snakker de Dansk“ med os, saa kunne de ikke

*) en Svær for den modsatte Sag.

lyve og spille Comedie mere. Saadan sagde en mageløs rar Kone, der for omtrent halvandet Aar siden ikke vilde tale, knap forstaa et dansk Ord, til mig i Sommer: „Jeg er saa glad, for jeg kan nu ligesaa godt forstaa en dansk Prædiken som en tydsk.“ Hun taler nu aldrig andet end Dansk til Brodsten og mig. — Der tales saameget om, at Præstestillingen hernede saa let bliver forkert ved det politiske Væsen; jeg tror, at denne hele Anskuelse beroer paa en hel stjæv Opfattelse baade af Forholdene og af Præstens Stilling i dem. Ja ganske vist er der Banstkeligheder her af særegen Art, men det er der jo paa ethvert Sted, og ganske vist ville disse voge i en uhyre Grad, naar Præsten optræder som Politiker, en Optræden, der i Reglen ikke vil føre til det Allermindste ligeoverfor et saa seigt og selvklogt Folkesjærd som Angelboen. Du misforstaaer mig jo ikke, som var det min Mening, at man ikke paa rette Tid og Sted ogsaa i den Henseende kan og skal aflægge et Vidnesbyrd for Sandheden. Men naar man først og fremmest vil være Præst, saa har man efter min Mening den store Glæde af at virke hernede, at man ser, at det dog er paa den Maade gennem en levende Christendoms Forkyndelse, at man kan vinde Hjertene for Guds Rige og for det Rige, der er deres jordiske Fædreland, og som de havde lært at betragte med Foragt. Iøvrigt kan du jo nok vide, at der ofte kommer Tider og Timer, i hvilke man føler, hvor svag og ringe, ja hvor udhygtig man er til den ansvarssjulte Gjerning, der er En an-

betroet, hvor lidet man desværre svarer til Navnet „Pastor“, men dog vilde jeg ikke ønske mig tilbage til Adjunktstillingen, men takker Gud for, at jeg er bleven Præst, og beder ham ved den Helligaands Kraft føre mig saaledes, at jeg, som prædiker for Andre, ikke selv maa blive fordømt. Derfor vilde jeg ogsaa saa ret af Hjerte ønske dig, at du snart maatte komme i præstelig Virksomhed, helst herovre i det kjære, gamle Sønderjylland; jeg tror nu, at Iaa vare saa godt stikkede til at virke her som du. Hvad nu Kirkebesøget angaaer, saa have vi paa en dansk Søndag, naar det er godt Veir og ingen specielle Hindringer, sædvanlig mellem 100—150 Menneſker, paa Festsdagene mange flere; paa en tydſk Søndag kan der være fra 400 til 6—700. Imidlertid kommer man snart til at betragte den udbortes Kirkelighed med et Suk, især naar man ikke saa ganske sjelden faaer Seilighed til at erfare, hvorledes selv Menneſker, som søge at bilde os og maasse sig selv ind, at de ikke kunne Dansk, hvorledes disse samme Menneſker ikke ere istand til at forstaa en høitydſk Prædiken, men saa lige det Modsatte af Præstens Mening ud deraf. Ja det er forfærdeligt, som denne stakkels Befolkning er bleven mishandlet aandelig i tidligere Tid, saa man næsten mere kommer til at ynkes over den end vredeſ paa den. I daglig Omgang ere Folk helt flinke og langt over Halvdelen tale af sig selv Dansk til mig; jeg tror ikke, at der er noget Menneſte, som er født her i Sognet, uden at han baade kan forstaa og tale Dansk.

En stor Hjælp for mig er det, at jeg fra Varnshen af har været vant til at tale Sønderjydsst; jeg taler stadig Angelbodsanst med dem, og om det kunne de jo ikke sige, at de ikke forstaa det, ja jeg har haft flere morsomme Smaa-historier i den Anledning, da de synes, at jeg taler ligesom de selv.

I et andet Brev af 22de Juni 1861 skriver han:

„Jeg maa da gjentage, hvad jeg tidligere har skrevet til dig, at jeg maa være glad ved at være kommen til Grumtofte, da her er Liv baade i den ene og i den anden Henseende. Den danske Guds-tjeneste bliver endnu stadig godt besøgt, 1ste Pintsedag c. 300—350 Personer, Antallet tager langsomt, men temmelig sikkert til; Bibellæsningen, som vi holde hele Aaret rundt hver Tirsdag Aften i en Skole her i Sognet, besøges ogsaa godt, idetmindste forekommer det mig, at man maa være glad ved midt i Bløjetiden at have en Forsamling til dansk Bibellæsning, der aldrig har været under 30; til tydsst er der en hel Del flere. Jeg kan ikke sige dig, hvor megen Glæde og Betsignelse jeg har haft af disse Tider; da Provsten har saa meget at bestille (du veed kanske, at han har baade Flensborg og Gottorp Amter), har jeg for det meste haft Bibellæsningen; forunderligt er det mangen Gang, hvorledes man derne i Skolen, stærkere end i Kirken, kan føle sig baaret af et Christeligt Samfundsliv. Det er rigtig gode Benner, vi faa blandt Angelboerne, som saaledes i Kjærlighed til Guds Ord slutte sig til os, og det kan tidt næsten være rørende at høre dem fortælle om, hvordan

de tidligere ivrede for Slesvigholsteinismen, indtil Borherres Ord fik Magt med dem; det er ikke saa meget længe siden, at En af dem fortalte mig, hvordan han havde været med ude ved Holnæs for at tage Chefen paa en Corvet tilfange, hvilket heldigvis mislykkedes. Jeg maatte lee, da jeg hørte det, ved at tænke mig den stikkelige, brave Bæver som Deltager i et eventyrligt, natligt Tog; men som han selv sagde: „Vi vidste jo kun ikke andet.“ — Vilde Du spørge mig, hvordan nu det Christelige Liv ytrer sig, saa er det foruden ved Besøget af Kirke og Bibellæsninger, ved et virkeligt Kjærlighedsliv, saa at de, hvor der er aandelig Nød, eller Frafald fra Herren, som vi desværre have haft et meget sørgeligt Exempel paa, ikke blive trætte af at gaa til Saadanne, at skrive til dem, at bede for dem; der gives saaledes navnlig enkelte Piger, som i denne Retning have holdt meget ud; forresten bruge de ogsaa at skrive til hinanden især de ældre til de yngre, der trænge til Opmuntring, da der bliver seet skjævt til „de Hellige,“ fra alle de store Bønder; Du kan vide, at der af sandtlige Grumtoste Sogns Bønder (Gaardmænd) kun møde 2—3 til Bibellæsning.

I et tredie Brev af 12te Juli 1862, hvor Krog begynder med at beklage sig over, at et paa-tænkt Besøg af Frimodt er opgivet, og hvor han spør til: „Kunde du ikke bestemme dig om endnu, ligesom vi i gamle Dage paa Studenter-Generalforsamlingerne jo deilig kunde vedtage det, vi havde forkastet“ — et Forslag, der iøvrigt blev realiseret

næste Aar, da Frimodt gjorde en Rejse til sine Benner i Slesvig —, skriver han fremdeles om de Opvakte i Angel:

„Jeg kan ikke sige andet, end at jeg er glad for hver Gang en af dem træder ind til mig, ligesom det jo navnlig er dem, der flokke sig om den danske Prædiken ligesaa godt som om den tyske. Talen om det rene Alterbord, om Udtrædelse vilde for de Opvakte her være en rent forsærdelig Ting. Hvad der jo let kunde bidrage til at give dem en sværmerisk eller sektererisk Retning, det Tryk og de Forsølgelser, de virkelig lide, har, Gud ske Tak, hidindtil kun tjent til at slutte dem fastere om os Præster og til at lære dem at flye hen under vor Herres Naadevinger. Den daglige Forarbejdelse af deres Sjæles Salighed, det er dem det Første og det Sidste, og jeg har mangen Gang følt mig dybt beskjæmmet ved at kaste et Blik ind i disse Menneskers Hjerte og Liv, ved at se, hvordan Christendommen som en Surdeig er trængt ind i alle de mange smaa daglige Forhold, hvor den ellers saa tidt træder tilbage hos Folk“.

Sammen med Krog virkede i Grumtofte Meth Hansen, Sognepræst og tillige Provst for Flensborg og Gottorp Provstier. Han aandede og levede for den danske Sag i Slesvig, var en nidkær Præst og en ualmindelig dygtig Provst, der kjendte Forholdene i sine Provstier indtil de mindste Details. Han havde stort Sprogtalent og ligesom Krog talte han med Færdighed det danske Folkesprog, skjøndt han ikke var opfødt med det. De to Præster stode

i det bedste Forhold til hinanden. Det var et gammelt Ord i Grumtofte, at der groede Græs mellem Sognepræsten og Diaconus, skjøndt deres Boliger kun vare skilte ved en Vej og en Have. Dette gamle Ord fra den tydske Tid blev i den danske Tid, og navnlig da ogsaa i den Tid Hansen og Krog vare Kollegaer, paa en glædelig Maade gjort til Skamme. De to Præster omgiffes paa den hjerteligste Maade og forstode godt i Forening at lede den religiøse Bevægelse i deres Sogn. Opvækkelsen i Angel havde i det Hele en sund Karakter. Der var ingen indbyrdes religiøse Kjæblierier, men i Almindelighed vendte de Opmærksomhedens Interesse sig mod Missionen, det vil sige Hedningemissionen. Missionskaldet synes at ligge for Slesvigeren, og danske Missionsvenner maa dybt beklage, at der ved Slesvigs Afstaaelse er gaaet mange gode Missionskræfter tabt for os. Desværre var Missionsaanden ikke ret levende i Danmark, da vi endnu havde Slesvig, og vi forstode derfor dengang ikke at bruge Kræfterne. Efterat der først var sket et fejlslaaet Forsøg paa at slutte sig til Missionsbevægelsen paa Fyen, drog flere unge Mænd fra Angel, navnlig fra Husby og Grumtofte, til Tydskland til Harms i Hermannsborg, hvor de bleve uddannede til Missionairer og senere sendte til Sydafrika. Krog har forberedt to af disse. De danske Præster i Angel omfattede i det hele Missionsgjerningen med stor Kjærlighed. Aleth Hansen havde som Skibspræst paa „Galathea“ besøgt Trankebar og staaet ved Ziegenbalgs Grav, og han nærede

stor Interesse for den østindiske Mission. Der blev dannet en Forening, og jevnlige Møder afholdtes afvejlende i det danske og det tydske Sprog, og disse Møder fandt stor Tilslutning hos Befolkningen.

Ligesom Præsterne arbejdede sammen i Missionsagen, saaledes var der i det Hele et rart Samliv mellem Geistligheden i Angel. Præsterne samledes jevnlig i Conventer, og de fælles Banstelligheder knyttede Hjerterne sammen; der var ikke noget som helst Spor af kirkeligt Partivæsen, og der behøvedes aldrig at bedes: *libera me a rabie theologorum*" *); man kom sammen for at tale om theologiske og kirkelige Gjenstande, og naar den enkelte ved Siden deraf havde noget godt at meddele fra sin Gjerning og Virksomhed, blev det modtaget med almindelig Glæde.

Der er ofte bleven rettet stærke Angreb paa Geistligheden i Angel, som om den tvang Folk til at tale Dansk, chikanerede de Tydske og bestod af lutter exalterede Danske. Det meste af hvad der er fremført mod den er usandt. Der herskede tværtimod stor Liberalitet hos Geistligheden. Naturligvis var der særegne Forhold med Hensyn til Sproget. Man vidste saaledes med Bestemthed, hvilket Sprog man talte med hver Enkelt i Sognet; med den ene Dansk, med den anden Tydsk, og Vedkommende vidste det ogsaa faare godt og tog aldrig fejl. Sad man sammen ved en Leilighed, fløi begge Sprog mellem hinanden med en forunderlig Sikker-

---

*) Frels mig fra Theologernes Raseri.

hed. Og skulde det ske, at en Præst kom til at henvende en Bittning paa Dansk til en Mand, som han ellers talte Tydsk med, kunde han ogsaa være ganske sikker paa at faa til Svar: „Wie?“ *) selv om Bedkommende saare godt forstod Dansk. Befolkningen vidste dog de fleste Steder at skjelne mellem Præstens Person og det politiske Spørgsmaal. I mange Henseender kom de danske Præster Befolkningen nærmere end den tidligere saakaldte Slesvigholstenske Geistlighed, der ved sit stive Væsen og et udvortes Helligheds Præg holdt Menighederne i en altfor stor Afstand. I den Henseende vandt den danske Geistlighed langt Forspringet. Det tiltalte Menighederne, at de danske Præster vare mere ligefremme, ligesom ogsaa at de tog sig meget af de Fattiges og f. Ex., som naturligt var, fulgte de Fattiges Sig til Jorden, medens de tydske Præster, hvor der ingen Gravtale forlangtes, i Regelen undlod det. Ikke faa af den Slesvigholstenske Geistlighed havde gjort sig mindre afholdt ved en for stærk Accentuering af Pengespørgsmaalet. I ethvert Pastorat var et saakaldt Inventar, hvor der var en bestemt Takt for hver kirkelig Handling, men i Udtydning og Fortolkning deraf havde den tydske Geistlighed ikke sjelden lagt altfor stor Skarpsindighed for Dagen.

Hefstigt bleve de danske Præster angrebne af Pressen, der satte den ene Røverhistorie i Scene efter den anden. I saa Henseende kulminerede

---

*) Hvad behager?

„Zugehoer Nachrichten“, og naar de danske Præster kom sammen i Konventerne, og i Almindelighed en eller anden af dem havde været i „Zugehoeren“, vakte det almindelig Munterhed, ligesom naar man i gamle Dage morede sig ved at se sine Venner i „Corsaren“. Ved Siden af Bladene var der en Mængde omreisende Agenter. Det er oplyst, at Slesvig i de Aar er bleven bereist af over 2000 Agenter, som oftest udsendte af „Nationalverein“.

Blandt disse omreisende Agenter spillede en Tid en Uventyrer ved Navn Gustav Rasch en stor Rolle eller blev i det mindste meget omtalt. Han skrev en Artikel i det tydske Blad „Gartenlaube“, betitlet: om den forladte Broderstamme. Den beskrev en Reise i Angel og indeholdt Skildringer og Historier om Præsterne, som Alt var rene Opdigtelser. Det Hele var en fuldstændig Sensationsroman. Imidlertid blev denne Bog, der desuden udkom i Tusinder af Særtryk, greben med den største Interesse over hele Tydskland, og et nyt Kamastrig reiste sig mod Danmark. Det er betegnende, at da samme Gustav Rasch saa Aar senere udgav et Skrift, betitlet: „Ein protestantisches Mönchskloster in Moabit“, oprindelig en Feuillettonartikel i „Neue freie Presse“, hvori han paa det Voldsomste angreb en af den indre Missions Anstalter i Tydskland, nemlig den evangeliske Johannes-Stiftelse i Berlin, siges der om dette Skrift, der ogsaa var en Sensationsroman og et fuldstændigt Sidespille til hans Anglerreise, i det af Formanden for indre Mission i Tydskland Dr. Wichern, Forstander for Hauhe Haus i Ham-

burg, udgivne Missionsblad „Fl. Blätter“: „Just so viele Sätze so viele Unwahrheiten“*). Og om Rasch's tidligere Organ „Gartenlaube“, der isørigt drev det til et Abonnentantal af 225,000, siger Wichern i det samme Blad, ved at omtale den moralsk fordærvede Presse i Tyskland: „Es genügt der Hinweis auf die Gartenlaube, welche unserem Volke ein unberechenbares Kapital an Glauben und sittlichem Ernste geraubt hat“**), og fremdeles: „Wie die Gartenlaube mit dem feinen Gift des Unglaubens und gleißender Verhüllung des Reizes der Lust auf ihre Leser einwirkt, muß immer wieder offen ausgesprochen werden“***). Og dog var det af saadanne Rilder, at Tyskland øste sin Kundskab til danske Forhold, og naar det gjaldt Danmark kunde alle Løgne uhindret komme frem, og ikke een Stemme i Tyskland reiste sig derimod.

Man søgte ogsaa at angribe de danske Præsters Rettroenhed, og navnlig gjorde man et mislykket Forsøg, hvad Daaben angik. De tyske Præster fulgte i Regelen ikke Daabs-Ritualet, men holdt en fri Tale, en saakaldt „Taufrede“, hvori de mer eller mindre løst og undertiden slet ikke indflattede den apostoliske Troesbekjendelse. De danske Præster

*) Netop ligesaa mange Løgne som Sætninger.

***) Det er tilstrækkeligt at vise hen til „Gartenlaube“, som har frarøbet vort Folk en uberegnelig Kapital af Tro og sædelig Alvor.

***) Hvorledes „Gartenlaube“ med Bantroens fine Gift og hyllende Tilhøvelse af Lystens Tilhøvelse indvirker paa sine Læsere, maa altid paany aabent udtales.

døbte alle med Daabspagten, Forsagelsen og Troen, og selv om de, navnlig i de sydlige Byer, hvor Hjemmedaab var almindelig, af Hensyn til Skik og Brug indledede Daabshandlingen med en „Taufrede“, saa brugtes dog altid Daabspagten. Dette blev nu af Uvidenhed mange Steder betragtet som noget Nyt, og da man lugtede Politisk allevegne, anseet for en Slags „Eiderdanskhed“, som skulde indføres. Det gik saa vidt, at man henvendte sig til Harms i Herrmannsborg for at høre hans Mening om denne nye Maade at døbe paa. Men her fik man da Underretning om, at det langtfra at være noget Nyt, tværtimod var det Gamle og Oprindelige, hvorefter Sagen tildels faldt hen. Ret curiøst var det iøvrigt at se Befolkningens Optræden, navnlig i de sydlige Byer, hvor Børnene altid bleve døbt hjemme Søndag Eftermiddag, og hvor der saa ofte ved denne Leilighed var indbudet en Del Gæster. Her kunde det saa ikke sjelden hænde, at en eller anden pyntet Dame, der bar Barnet, paa Spørgsmaalet: „Entfagest du dem Teufel und allem seinem Wesen und allen seinen Werken?“ *) saae op paa Præsten, som om hun betragtede et slegt Spørgsmaal som en personlig Fornærmelse, og tav stille, indtil Spørgsmaalets Gjentagelse bragte Svaret frem.

Man søgte ogsaa at angribe den danske Psalmesang og navnlig de livligere rytmiske Melodier,

---

*) „Forsager du Djævelen og alt hans Væsen og alle hans Gjerninger“.

der fremstillede som ufirkelige. Dog varede det ikke længe, inden de ogsaa bleve anvendte paa tydske Psalmer, og man syntes da godt om dem.

Trods alle Vanskeligheder og alle Angreb gif den danske Sag frem i Slesvig, og Befolkningen begyndte at komme noget til Ro, idet den var tilbøielig til at mene, at der dog ingen Forandring vilde ske. Rigtignok herskede hos Befolkningen en hel Del ubestemte Forestillinger om deres „Rechte“, som de i Grunden ikke selv vidste, hvad var, men til hvis Gjenerhvervelse de mente, at Tydskland skulde hjælpe dem. Spurgte man dem, hvad det var for Rettigheder, kunde de vel udtale nogle taagede Forestillinger om et evigt udelst Slesvig-holsten, men kunde, som sagt, ikke gjøre ret Rede derfor. En ligesaa uklar Paaastand, hvormed der var bleven agiteret ikke lidet, var den, at Danmark levede af Hertugdømmerne, og at navnlig Kjøbenhavn, der antoges at more sig paa Slesvigholstenernes Beføstning, ikke vilde kunne bestaa, hvis Hertugdømmerne skiltes fra Danmark, en Unfsuelse, som Tiden, der opklarer alle Hemmeligheder, grundig har gjendrevet. Naar de talte om Tydsklands Hjælp, og man i al Venlighed udtalte for dem, at hvis Preusserne fik Lov til at komme ind i Landet, vilde de beholde det for sig selv, betvivlede de dette stærkt, men yttrede tillige, at de da langt hellere vilde være Danske. I Sommeren 1863 var Stemningen særlig ret gunstig for Danmark. Man begyndte at blive noget kjed af den langvarige kjedsommelige Strid om Dansk og Tydsk, samtidig med,

at man følte, at man dog i Grunden havde det godt; dertil kom, at Tilliden til Tydskland var mindre, da Østerrig og Preussen netop paa den Tid stode paa en meget spændt Fod, og Danmarks Stilling antoges for gunstig, dels ved Englands Venstaa, hvem man havde hjulpet ud af en stor Forlegenhed ved at give Grækenland en Ronge, og dels ved Udsigten til Alliancen med Sverrig og Norge. Der taltes vel en Del om mulig Krig til Foraaret paa Grund af de indviklede holstenste Affairer, men det øvede ikke nogen stor Indflydelse paa den flæsbigste Befolkning. I midlertid skulde det jo gaa ganske anderledes, end Menneſter ventede og det gamle Ord stadfæste sig: „Guds Veie ere ikke vore Veie“.

En kold raa Novemberaften i 1863 vendte Krog tilligemed Provst Hansen hjem fra et Fattigmøde i Sognet. Da de kom til Grumtofte, saae de en Vognrække bevæge sig henad Veien. Det var Kong Frederik den 7de med Følge, der vendte tilbage fra den uheldsvangre Kappeler-Reise. Udenfor Krogs Præstegaard standsede Kongen og fik sin Pibe tændt. Det var sidste Gang, at Krog hilsende paa Kong Frederik, faa Dage efter løb Vigglokkerne over ham.

Den mørke Anelse, der gif gjennem Danmark, rørte sig ogsaa hos Krog. — „Hvad skal der nu blive af gamle Danmark! udbrøder han. „Han, som ikke frelser ved Hærenes Tal men ved sin Vældes Arm, han holde sin Haand over vort kjære gamle Fædreland“.

Krog var med i det store Ligtog, der førte Kong Frederiks Lig til Flensborg. Et kjønt Træt ved denne Leilighed var det, at danske Piger i Sognet sendte en smuk Christtornkrands. Det glædede Krog meget, og han skriver derom: „Af vore danske Bondepiger have vi havt den Glæde, at de have bundet en rigtig smuk Krands til Kong Frederiks Kiste. De sad oppe en hel Nat derfor, da de først saa sent fik at vide, naar Kongens Lig skulde føres bort. Den var paa angelft Bis forsynet med et hvidt Baand, paa hvis ene Flig der staaer Kongens Fødsels- og Dødsdag, og paa den anden et lille Vers!“ — „Kongen“, føier Krog til, „var elsket i høi Grad af alle de Trofaste, og selv i den modsatte Leir havde man en hel Del tilovers for ham.“

Strax efter Frederik den 7des Død udstedte den augustenburgske Prætendent sin bekjendte Proklamation fra Dolzig. Den kom, naar man maatte vil undtage enkelte Indviede, Tydske og Danske lige uventet. Selv de ivrigste Slesvigholstenere spottede over ham og gjorde Nar ad ham. Man tænkte i Almindelighed ikke paa, at der skulde røres ved Londonerprotokollen, dertil gjaldt den dog endnu for meget. Om Stemningen i de Dage skriver Krog under 9de December 1863: „Befolkningen her i Sognet er rolig, selv de Tydsksindede spørge mig om Sagernes Gang, hvad der forundrer mig, men det er dog et godt Tegn. Det ligger nu ogsaa i Angelboens Charakter at være forsigtig;

men for Augustenborgeren er her aldeles ingen Sympathi."

Imidlertid varede det jo ikke længe, inden Lederne af det tyske Parti i Slesvig bleve berørte af den stærke Stemning, der reiste sig i Tyskland til Fordel for Prætendenten, og den augustenburgske Candidatur har trods sin Magtesløshed gjort Danmark stor Skade, da den blev greben som et Paaflud af de tyske Stormagter, isærdeleshed da man fra dansk Side tøvede med at notificere Thronskiftet i Berlin og Wien. I Tyskland brusede og gjærede det navnlig i Sydtyskland, det var, som kunde man hvert Dieblik vente en Folkevandring mod Nord, der vilde befri den forladte Broderstamme. Man følte i Slesvig, at man boede bag et Dige, der ikke vilde være stærkt nok, naar de store Vandbølger kom.

Imidlertid var der Hæblik før Stormen. Krog, der, skjøndt han nødig vilde forlade Grumtoste, dog alligevel paa Grund af de smaa Indtægter var nødt til at søge derfra, var imidlertid under 24de December 1863 bleven kaldet til Sognepræst i Store og Lille Solt i Flensborg Amt. Hans Udnævnelse fandt Sted samtidig med at han mistede et kjært Varn, hvis Død han tog sig meget nær. Han skriver derom til Frimodt den 7de Januar 1864: „Vi have jo altid sendt Bud og Brev til hinanden, naar Herren har givet os Glæde, og han har givet os begge tidt og meget, saa vil jeg da ogsaa nu, da der er Sorg i vort Hjerter og Hus, meddele dig og din kjære Hustru, at vor elste-

lige Datter Margrethe er kaldet bort herfra. Men Gud ske Tak, at vi tør tro, at hun er i Faderens Hus, hvor der er mange Boliger, altsaa ogsaa nok en til hendes lille velsignede Barnesjæl. Herren give os Naade til, at vor Sorg maa blive til Belsignelse for os.

Du kan tænke, at min Udnævnelse til Præst i Solt under disse Omstændigheder ikke har paa den Naade glædet os; det er, som veed jeg ikke rigtig af, at det er saa, at jeg skal derhen".

Krogs Anelse skulde snart gaa i Opfyldelse. Han kom aldrig derhen; thi saa Uger efter, den 1ste Februar 1864, brød Krigen ud. Fredag Aften den 5te Februar forlod den danske Armee Dannevirke, og saa Limer derpaa fulgte Østerigerne efter. Næste Dag, Lørdag, frembød Slesvig By et broget Skue. Som ved et Trylleflag var hele Byen behængt med det forbudte Slesvigholstenske Flag. Allevegne lød Sangen „Schleswigholstein meerumschlungen“ og rundt om paa Torve og Pladser udraabtes „Herzog Friedrich der Achte.“ Østerrigste Tropper marscherede uafbrudt hele Dagen igjennem Byen. Det var lette raske Bjergfolk, der mere løb end gik, og raabte i Forbigaaende, at de skulde ud og tage den danske Armee tilfange.

Samtidig dermed begyndte Forfølgelsen af den danske Embedsstand. Fra først af havde det kun været Borgernes Mening at fjerne enkelte Embedsmænd, paa hvilke de særlig havde kastet deres Had. Men bag efter den tydske Hær fulgte en anden Hær, et helt Tross af Bykkeriddere, tidligere for-

brevne menfborne fiesvigholstenfke Embedsmænd, al Slags Udftud, og, fom det faa ofte gaaer, de Radicale toge Magten, og der begyndte nu en almindelig Affættelfe og Udjagning af de danfke Embedsmænd. Der herffede i de Dage et fuldfændigt Communeregimente i de fydffesvigfke Byer, inden den preuffifke Civilcommiffær blev udnævnt. Øfterrigerne, der felf morede fig med paa en temmelig fummarifk Maade at fælge den danfke Hærs Efterladenfkafer, gawe Borgerne Lov til at ffalte og valte, fom de felf vilde.

Naar man fer hen til, hvad der pafferede i de fydffesvigfke Byer, ffulde man have ventet, at der maatte være ffel endnu værre Ting i de blandede Districter, der altid bleve fremffillede fom de undertrykte og lidende, og hvor Forbittrelfen mod de danfke Embedsmænd ffulde være faa færlig ffor. Dette var imidlertid ffet ikke Tilfældet. Preufferne, der om Lørdagen gif over Elfen ved Arnæs, befatte om Søndagen Størffedelen af Angel. Den Søndag ffulde der prædikes Danff i Grumtofte, og det blev der ogffaa. Medens de preuffifke Hæfffolk drog ind i Byen og ffart ffyldte alle Beie og Hufe, lød Guds Ord i det gamle danfke Maal for ffidffte Gang i Grumtofte Kirke. Trods ildevarslen de Tegn fandt ingen Forffyrrelfe Sted.

Hverken under den nu paaffølgende Indffartering eller ffenere indtraadte tilffyneladende nogen Forandring i Forholdene. Det ffulde da være, at de Lydffindede i Almindelighed holdt fig noget mere ffjernt. Men iøvrigt udførtes paa ffædvanlig

Viis de kirkelige Forretninger af begge Præsterne; de færdedes i Sognet og blandt Beboerne, berettede de Syge og bleve endogsaa som ellers indbudte til Harselgilder og Grønl. Men samtidig vidste Præsterne godt, at deres Time var flaaet, og de gjorde sig intet Dieblif Illusioner.

Det skar Krog dybt i Hjertet daglig fra sine Binduer at skulle se det Slesvigholstenfke Flag vaie fra Kirketaarnet. Han havde fra Barndommen af med Uffky set dette Oprørsmærke, og han kunde ikke andet end nu og da udbryde i Smerte og Harme derover. Dog herved var jo intet at gjøre; større Vanstueligheder forestod.

Der var nu bleven indsat en preussisk Civil-commissær, og han udstedte en Proclamation om at alle danske Embedsmænd, der vilde underkaste sig „für die Dauer der Occupation“*) kunde forblive i deres Embeder, og skjøndt den hele Proclamation kun var et Skalkestjul for de Planer, der efterhaanden skulde gennemføres, saa gjaldt det dog at søie og høie sig, saavidt Ære og Pligt tillod det, og fra Kjøbenhavn af havde man ogsaa modtaget Vink om at gjøre det. Ethvert nyt Tilfælde blev imidlertid et Samvittigheds spørgsmål.

Krog læste dette Aar efter Tur med Confirmationer; da de hele deres Skoletid igjennem vare underviste paa Dansk, var Confirmationsforberedelsen selvfølgelig og i Henhold til Loven, paa hvilken han havde aflagt Ed, ogsaa paa Dansk, og Krog

---

*) Saalænge Occupationen varede.

kunde, skjøndt han vidste, hvad der vilde paafølge, ei bekvemme sig til at forandre Sproget og forbede dem paa Tydsk, især da det endnu ikke var befalet af Civilcommisæreren. Saa mødte da nogle af Beboerne hos ham, og en mindre hyggelig Scene fandt Sted. Efter nogen Overveielse lod han da være foreløbig at forberede Børnene. Nu nærmede imidlertid den Søndag sig, paa hvilken der atter skulde prædikes Dansk, og denne Søndag skulde netop Krog prædike. De fjendtlige Myndighedder havde endnu ikke udstedt noget Forbud, og for Krog, som vel aldrig søgte Strid, men var bestemt og uforfærdet, naar det gjaldt, stod det som en afgjort Sag, at han ikke kunde eller turde vige tilbage. Det lod sig imidlertid med Bestemthed forudse, at der vilde blive Skandale baade fra tydsk og dansk Side. Saa erklærede Sognepræsten, der nogle Dage forinden havde faaet sin Afsted som Provst, og som havde faaet en Meddelelse om, hvad der var besluttet, og hvad der skulde ske, at han vilde overtage Kirketjenesten og prædike Tydsk. Hermed var Krog kommen over denne pinlige Vanskelighed. Men det varede ikke mange Dage, før en ny reise sig, som det ikke var muligt at komme udover eller af Veien for.

Der blev af den preussiske Civilcommisær forelagt Præsterne i Mellemslesoig det Spørgsmaal: om de vare rede til af indre Overbevisning — innerlich bereit — et snedigt Udtryk ret stiftet til at lægge Snarer for Samvittighederne — at ville medvirke til Ophævelsen af Sprogeskriptet, og

om de vilde lade deres hele Forhold blive underkastet en Undersøgelse. Det sidste kunde der til Nød endda have været svaret ja paa, omendstjændt det vel vilde have været nedværdigende og ærekrænkende at lade sit Embedsforhold, for hvilket man alene var ansvarlig ligeoverfor sin retmæssige Regjering, undersøge af fremmede og fjendtlige Magthavere; men at svare ja til at medvirke til Ophævelsen af en Lov, givet af den danske Konge og ikke af ham tagen tilbage, det var absolut uforeneligt med den Ed, man havde aflagt. Hele Geistligheden i Mellemflensvig nægtede ogsaa at gaa ind derpaa og saaledes betænkte Krog sig heller intet Dieblif. Han svarede bestemt: nei og fik sin Afked.

Saa holdt han sin Afkedsprædiken i Grumtofte, og Kirken var propfuld. Med dyb Alvor og inderlig Kjærlighed bragte han Menigheden sit Farvel, og nogle faa Dage efter forlod han Grumtofte, efterat de Troende og Dansksindede paa mange Maader havde bevidnet ham deres Sorg og Deltagelse. Han skulde aldrig mere gjense dette Sted, der var bleven ham saa kjært. Men hans Tanker vare ofte indtil hans sidste Levetid derovre i Angel. Kort før sin Død skrev han til en Ven, at han aldrig kunde glemme hverken Grumtofte eller Skolen i Langballe, hverken Kirkegaarden, hvor et kjært Barn hvilede, eller sin hyggelige lille Præstegaard med dens mange venlige Minder, hverken de mange Venner, han havde i Sognet, eller dem, der udenfra kom og besøgte ham der.

At hans Minde hos mange i Grumtofte vil være bevaret i hjærlig Erindring, kan næppe betvivles. Han fik ofte Breve fra sin gamle Menighed, og endnu flere Aar efter foretog flere Unge en Reise til Kjøbenhavn for at besøge ham, ligesom han ogsaa endnu senere, da han var Præst i Kjerteminde, modtog et hjært Besøg derovre fra.

Afsættelsen af Geistligheden i Mellem-Slesvig var kun Begyndelsen til det Skuespil, der skulde opføres: Uddrivelsen af hele den danske Embedsstand og den fuldstændige Erobring af Slesvig, der nu traadte i Stedet for „die Dauer der Okkupation.“ Alt skulde jo iøvrigt besmykkes, og, derfor blev som bekendt Arverettighederne senere undersøgte af Tydslands første Jurister, der erklærede, at de augustenburgske Arvesfordringer vare uberettigede, og at Landet virkelig havde tilhørt den danske Krone, men da det nu efter Krigen var afstaaet til Preussen og Østerrig, saa vare disse nu de retmæssige Eiermænd. Det var næppe nogen Salomons Dom, der blev fældet i Berlin. Enarere mindes man 1. Kong., hvor der fortælles om Jesabels Vidneførsel, og hvor det derpaa hedder: „Da stod Achab op at gaa ned i Naboths den Jisreelites Vingaard for at tage den til Sie.

Under Trykket af alle de sørgelige Begivenheder sank Modet i Danmark. Man indskrænkede sine Ønsker til det mindst Mulige og vilde være tilfreds, om blot de nordligste reent danske Distrikter kunde komme tilbage til Danmark. Det saa en Tid ud, som dette muligen skulde opnaaes ved

Bragerfreden, indtil dette Haab atter glippede. Hvad Fremtiden skal bringe, om den skal bringe Danmark Opreisning eller Undergang, veed Ingen, men derfor bliver Ret alligevel Ret, og er man gaaet bort fra den traktatmæssige Ret ved Londonerprotokollen, saa er, trods Sprogblandingen i Mellemflensvig, Danmarks nationale Ret: Slesvig til Slien.

Efter sin Affættelse begav Krog sig med Hustru og Børn til Kjøbenhavn, hvor han foreløbig fandt et Tilflugtssted i sine Svigerforældres Hus. Det var en svær og tung Tid. Sorgen over Danmarks Ulykker boede i alle danske Hjerter, men maatte dybest i deres Hjerter, der i en længere Række havde haft deres Gjerning i det gamle Sønderjylland og havde maattet opleve med egne Dine at se Odelæggelsens Bederslygghed. Dertil kom, at de pecuniære Forhold for Mange stillede sig meget ugunstig, da de Fleste havde lidt store Tab i Krigen, og mange, som vare unge Mænd, efter at have mistet deres Embeder, kun fik en lille Pension. Modtagelsen i Kjøbenhavn var meget forskjellig. Mange modtog dem med aabne Arme og viste deres Patriotisme ogsaa ved at hjælpe de fordbrevne flensvigste Embedsmænd. Andre saa skjævt til dem, idet de vare tilbøjelige til at betragte dem som urolige Hoveder, der væsentlig havde bidraget til Tabet af Slesvig. Skjøndt den Pension, som Embedsmændene fik, som ovenfor bemærket, kun var lille, og de pecuniære Forhold derfor ofte vare trykkende for dem, der ikke havde været i en høiere Stilling eller havde privat For-

mue, ærgrede man sig dog hist og her over de mange Penge, der skulde gives ud til de „Fordrevne“, ja nogle gif saa vidt, at de mente, Embedsmændene burde helst været blevne i preussisk Tjeneste og ikke været løbue fra deres Embede og Kald, saa havde man været af med dem og sparet Pensionen.

En stor Opmuntring i hine Dage var den saakaldte Slesvigske Forening, der stiftedes i Foraaaret 1864. Der samledes i Begyndelsen efterhaanden den hele Slesvigske Embedsstand. Krigen varede jo ved endnu, og man vidste endnu ikke, hvad det endelige Resultat vilde blive. Det var en broget Mangfoldighed af Amtmænd, Herredsfogeder, Præster, Toldembedsmænd, Skolelærere osv. mellem hverandre; det var ligesom en hel Stat. Men et godt broderligt Samliv fandt Sted. Man kom sammen engang om Ugen meddelte hverandre de Efterretninger man vidste fra Slesvig, og naar en ny „Fordreven“ traadte ind af Døren, maatte han give Beretning om de seneste Tildragelser derovre. Foreningen udøvede derhos en ikke ringe Velgjørhed mod de danske Slesvigere, ligesom ogsaa indenfor sin egen Kreds. Da Freden var sluttet, bleve Embedsmændene efterhaanden ansatte i Kongeriget, og Rækkerne fortyndedes lidt efter lidt, men den Slesvigske Forening bestod dog endnu i flere Aar og vil vist med Glæde mindes af mange.

Et stort Savn i de Dage var ogsaa Mangelen af den vante Embedsgjerning, og ikke mindst for en saa nidkjær Præst som Krog. Han søgte

derfor i sin Ublændigheds Tid at skaffe sig en Gjerning baade ved Informationer for at fortjene lidt, som Tillæg til den knappe Pension og ved frivillig Præstegjerning.

Om Tilstanden i de Dage skriver han under 23de Juni 1864 til Graae:

„Det har endnu ikke lykkedes mig, at faa mere end en Times Information om Ugen, og jeg skal nu til at gjøre et fornøjet Stormløb for dog at kunne fortjene noget efter Sommerferien. Iøvrigt har jeg haft en hel Del at bestille her i Byen, jeg er Præst paa et Lazareth paa Hjørnet af St. Anna Plads, hvor jeg prædiker hver Søndag. Desuden gaaer jeg naturligvis derhen i Ugens Løb og har haft en Mængde Skrivelser, baade for Soldater og for Andre, navnlig fra mit gamle Sogn. Paa Lazarethet har jeg lært et Folkesærd at kjende, jeg ellers slet ikke havde nogen Kjendtskab til, men som jeg er kommen til at holde meget af, det er Nørrebyderne. Der er en mageløs god Kjerne i disse Folk.

I Søndags prædikede jeg om Formiddagen i Johanneskirken for Frimodt, hvem jeg har haft megen Glæde af i denne Tid, jeg har været herovre. Desuden er jeg isærd med at sende en lang Epistel til Harms i Hermansborg i Anledning af en Artikel i Februarheftet af hans Missionsblad. Det værste er, at Brevet voxer op til en hel Piece, men jeg syntes, at Forsøget maatte gjøres i al Kjærlighed og Sandhed at give ham en bedre Underretning.“

Forsøget blev ogsaa gjort. Brevet voxede til en virkelig Piece, der blev underskrevet af en Comite, der i dette Diemed var udvalgt af den flæsvigste Geistlighed. Harms svarede venligt, men fastholdt sit Standpunkt. Den Artikel, Krog sigter til, var skrevet af Harms kort efter Dannevirkes Næmning. Den fremstiller Krigen som en Guds Dom over de Danske, der havde ladet vente længe paa sig, men nu var kommen saa meget des strengere, og begynder med Ordene: „Gottes Mühlen mahlen langsam, mahlen aber trefflich fein“*). Fremdeles skriver Harms: „Die Dänen haben Wind gesäet und Sturm geerntet!“ I det Hele blev den tydske Geistlighed, selv de bedste, grebet af en fuldstændig Rus, da den danske Hær forlod Danevirke. En af Lybflands første Prædikanter udbryder saaledes fra sin Prædikestol den 7de Februar 1864: „Wenn je ein Krieg ein gerechter kann genannt werden, so ist es der, der in diesen Tagen unsere Herzen in Furcht und Hoffnung bewegt. Und kaum hat er begonnen, da überrascht uns die Nachricht: Der Feind ist auf der Flucht und hat das Bollwerk verlassen, dessen Eroberung Ströme Bluts würde gekostet haben“**).

---

*) Et tydsk Ordsprog: „Guds Møller male langsomt, men male fortræffelig fint“.

***) „Derfor en Krig nogensinde kan kaldes retfærdig, saa er det den, der i disse Dage sætter vore Hjertter i Frygt og Haab. Og neppe er den begyndt, saa overraster den Efterretning os: Fienden er paa Flugt og har forladt det Bollværk, hvis Erobring vilde have kostet Strømme af Blod.“

Etgeoverfor de tydste vrange Fremstillinger og Stryderier kunde der nok være Lyft til at nedlægge Protest, men hidindtil have alle Forsøg i denne Retning vist sig at være frugtesløse.

Sommeren 1864 tilbragte Krog paa et Landsted i Vedbæk, som velvilligt var ham overladt af afdøde Pastor Busch i Brøndby. En stor Opplivelse for ham som for flere af de fordrevne Præster var deres Modtagelse i Præsteconventerne dels i Kjøbenhavn og dels i Omegnen af samme. Krog omtaler altid med stor Glæde, naar han har deltaget i et saadant Møde. Snart skulde han imidlertid selv igjen kaldes til en betydningsfuld Præstegjerning. Frimodt, hvis Gjerning paa Nørrebro vorede Aar for Aar havde allerede længe ønsket sig større Hjælp. „Drættten bliver mig for stor“, udtrede han, „jeg maa vinke ad Brødrene, som ere i det andet Skib“; og saa vinkede han ad Krog, og denne fulgte gjerne efter.

Den 30te October 1864 blev Krog indsat som Hjælpepræst ved Johanneskirken og han blev Frimodt en trofast Medarbejder. Det havde altid hørt til Krogs Ønsker at komme til at arbejde sammen med Frimodt. Han havde i sin tidligere Præstevirksomhed, som før berørt, haabet, at Frimodt vilde søge til Sønderjylland, og at de der kunde staa ved hinandens Side. Denne Forventning blev ikke opfyldt. Da Frimodt i 1861 blev kaldet til Præst ved Johanneskirken, ønsker Krog ham til Lykke, idet han skriver: „Jeg glæder mig dobbelt, fordi jeg veed, hvormeget du har længtes efter at

komme i præstelig Virksomhed, og fordi der nu paa Nørrebro, hvor sikkert mange have levet uden Gud, vil blive prædiket et rent og frimodigt Guds Ord; og det er min Bøn for dig kjære Ven, at han, som alene kan give os Kraft og Naade til Embedet i sit Riges Tjeneste, at han vil velsigne dig med sin Helligaand og arbejde med dig, saa at Ordet maa finde Vej ind i Hjerterne". „Men", føies der til i samme Skrivelse, „der blandede sig et lille Suk i Glæden ved Tanken om, at vi nu altsaa neppe nogenfinde faar dig over som Præstemand her i Slesvig, hvilket du nok veed har været et af mine gamle Ønsker". Nu kom de to Venner dog til at staa ved hinandens Side omend under andre Forhold.

I det Hele udfyldte Frimodt og Krog hinanden godt. Frimodt var som Personlighed Krog overlegen, men Krog havde et skarpere psykologisk Blik og langt større Mennekkeskundskab end Frimodt, hvilket i mange praktiske Forhold var af stor Betydning. Netop paa den Tid begyndte den indre Mission i Kjøbenhavn, hvis aandelige Fader Blædel er, og som væsentlig stammer fra de hos ham afholdte Candidatmøder, at tage et fornyet Opsving. I længere Tid indskrænkede man sig nærmest til Ordets Forkyndelse, navnlig fordi Frimodt dengang frygtede for al Organisation ligesom han ogsaa, da han senere blev Formand, fra først af ikke mente sig kaldet til at lede praktiske Foretagender. Mærkelig nok var, foruden en lille Virksomhed for Soldaterne, den eneste praktiske Sag,

man tog fat paa, Magdalenesagen, den vanskeligste af alle Indre-Missions Opgaver og navnlig ikke egnet til at begynde med. Man led da ogsaa her endnu flere Stuffer, end der med Nødvendighed altid følger i denne Sag.

Krog tog som Hjælpepræst paa Nørrebro levende Del i Arbeidet for den indre Mission, og da Frimodt overtog Formandsposten, var Krog ham en god Støtte. Størst Betydning fik Krogs Stilling paa Nørrebro dog ved Frimodts Sygdom og hans deraf følgende Udenlandsrejser. Han blev under Frimodts Fraværelse gjentagne Gange konstitueret som Sognepræst ved Johanneskirken, og overtog derhos tillige Ledelsen af den indre Mission i Kjøbenhavn. Det var Frimodt om at gjøre at kunne betro sin Menighed i trofaste og dygtige Hænder, og hvem kunde han bedre finde dertil end sin mangeaarige prøvede Ven. Det har sin Interesse at læse Krogs Breve til Frimodt under dennes Fraværelse. De give fuldstændig Oplysning om alle Menighedsforholdene paa Nørrebro, om alt, hvad der er af Betydning i kirkelig og kristelig Henseende, om Missionen og alle Foretagender til Guds Riges Fremme. Han holder Frimodt à jour med Alt, hvad der sker. Det laa jo Frimodt inderlig paa Sinde, hvorledes det skulde gaa hans Menighed, medens han var borte, og hvor var Krog ikke glad, naar han kunde melde, at Alt gik godt, naar han kunde fortælle om den fyldte Kirke, om Missionsmøder, om Gaver til Guds Riges Fremme,

om den gode Hjælp, han havde hos trofaste Venner til Gjerningen.

Frimodt udtaler ogsaa sin Tak derfor og Krog svarer ham: „Jeg synes ordentlig, at jeg bliver hel skamfuld, naar du takker mig; det er da mig, der vil og skal takke dig for al din Broderkjærlighed. Jeg veed selv bedst, hvor ringe min Gjerning er, og derfor takker jeg Herren dobbelt, at Flokken i det Hele er bleven holdt sammen“.

Krogs Virksomhed paa Nørrebro var rig og velsignet. Han vandt betydelig Indgang hos Menigheden, isærdeleshed, da han som Sognepræst kom i personlig Berøring med Mange; han styrede den indre Mission med stor Opgtighed og Iver, men han glemte derfor aldrig, at det var en Andens Gjerning, der var ham betroet, og da Frimodt kom hjem og igjen med fornøjet Kraft kunde overtage sin Gjerning, havde Krog løst den navnlig i Kjøbenhavn ikke lette Opgave, han havde holdt Menigheden sammen.

Stillingen paa Nørrebro kunde Krog dog kun betragte som midlertidig; han maatte naturligvis tragte efter igjen at faa en selvstændig Præstevirksomhed. Hans Dine vare i de Aar bestandig rettede imod Slesvig. Han følger Begivenhederne med den allerførste Interesse, og i de nys omtalte Breve til Frimodt skriver han, naar han har fortalt om Menigheden, altid om Slesvig, om Udseerterne til Opfyldelsen af § 5, der netop i de Dage snart bleve lysere snart mørkere. Dette Haab slutte jo imidlertid ikke gaa i Opfyldelse.

Som Formand for den indre Mission i Kjøbenhavn var Krog efterhaanden bleven bekjendt i en ikke ringe Kredts i Landet, og flere Menigheder paa Sjælland, hvor der var indtraadt Vacance, henvendte sig til ham med Tilbud om at ville søge om at faa ham til Præst. Han fortæller selv herom til Graae og føjer saa til: „Hvis De nu af dette vilde drage den Slutning, at Deres gamle Ven, Adjunkten i Flensborg er bleven et Lys, saa vilde De tage grumme meget feil, han er den samme Stjumper, han har været alle Dage. Men Sagen er den, at der blandt de Opvakte er kommen en stor Skræk, i mine Dine altfor overdreven Skræk — for de grundtvigste Præster, og da de nu veed, at jeg er Formand i den indre Mission i Kjøbenhavn, saa have de kastet deres Dine paa mig“. Blandt de Menigheder, der henvendte sig til ham, var ogsaa Kjerteminde. Flere af Kjerteminde Skippere, der jevnlig kom til Kjøbenhavn, pleiede under deres Ophold der at søge Johanneskirken og vare derfra blevne bekjendte med Krog. Der blev indgivet en Ansøgning fra Kjerteminde og sendt en Deputation til Kjøbenhavn, som havde Audiens hos Kongen og Cultusministeren.

Dette skete ikke længe efter Frimodts Hjemkomst fra hans Udenlandsreise, og Krog mente ikke at turde vægre sig ved at følge den Opfordring, der var bleven rettet til ham. Han indgav derfor sin Ansøgning og blev under 24de April 1868 kaldet til Sognepræst for Kjerteminde og Drigstrup Menigheder.

Det var naturligtvis et stort Gode for en fordreven flevsigst Præst igjen at opnaa en fast Ansættelse; men paa den anden Side var det ogsaa svært for Krog at forlade Johanneskirken. Han var bleven meget nøie sammenboret med Menigheden paa Nørrebro. Han havde arbeidet med saa stor Glæde og Betsignelse i den indre Missions Gjerning, han havde levet et smukt Samliv med sin trofaste Ven Frimodt, og dette skulde nu alt sammen forlades. Hans Fratrædelse vakte ogsaa megen Beklagelse paa Nørrebro, og han modtog ved sin Bortreise mangfoldige Bøiser paa Menighedens Kjærlighed.

Den 7de Juni 1868, Trinitatis Søndag, blev Krog indsat som Sognepræst i Hjerteminde og Drigstrup Menigheder.

Hjertemindeegnen har allerede længe været religiøs bevæget, og er bekjendt i Danmarks Kirkehistorie fra Opvækkelses Tiden i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Det var som bekjendt Lægprædikanten Christen Madsen, Tømmermand og Husmand paa Bregner Mark i Drigstrup Sogn, der havde staaet i Spidsen for denne Bevægelse, som strakte sig over en stor Del af Fyen, og især vandt i Betydning, da man begyndte at forfølge de gudelige Forsamlinger og anvendte Forordningen af 13de Januar 1741 mod dem, i Henhold til hvilken Madsen blev kastet i Fængsel. Sagen forandredes ved den nye Gouverneur Prinds Christians milde Fremgangsmaade; men Opvækkelsen i hine Egne, der fra først af havde Martyriets Præg, har holdt

fig i Libernes Løb. En Del af den næste Slægt blandt de Opvakte blev senere paavirket af Grundtvigianismen, og derved fremkom Spaltninger, som ogsaa gjorde sig gjældende i Kjerteminde Menighed. Samtidig, med at tre Fjerdedele ansøgte om at faa Krog til Sognepræst, indgav en Minoritet Andragende om at maatte faa til Sognepræst Pastor Hagen. Denne havde tidligere været ansat som Præst i Steppinge i Slesvig, var bleven fordreven af Preusserne og havde derpaa i længere Tid under den forrige Sognepræsts Fraværelse bestyret Embedet i Kjerteminde. Da nu Krog var udnævnt, bestemte Minoriteten sig til at arbejde for Dannelsen af en Valgmenighed, med Pastor Hagen som Fripræst. Dette skete ogsaa. Til denne Valgmenighed sluttede sig en Minoritet af Kjerteminde By, omtrent en Trediedel af Drigstrup og desuden en stor Mængde Sognebaandsløbere fra Sogne paa Halvøen Hindsøholmen. Der blev bygget en Frikirke, „Emaus-Kirken“ i Kjerteminde, der blev indviet i Januar 1869, altsaa godt et halvt Aar efter Krogs Indsættelse, og i Forbindelse med Emauskirken staaer som Annex et Capel i Dalby Sogn paa Hindsøholmen.

Det er naturligtvis ikke let for nogen Præst, han være, hvem han være vil, at begynde sin Virksomhed samtidig med en Valgmenigheds Oprettelse i Sognet; thi Gøet er at forefinde en Valgmenighed i et Sogn, et Andet er, at den bliver oprettet ved den nye Præsts Ansættelse; thi i sidste Tilfælde bliver den jo, hvorledes man end ser paa

Sagen, dog en Protest mod vedkommende nye Præst. Det kan vel heller ikke let undgaaes, at der kommer nogle Kollisioner, hvor Anskuelserne ere saa forskjellige. Smidlertid indflog Krog vistnok det rette Spor, naar han skriver: „Jeg troer, at Alt gaaer bedst, naar begge Præster gaa hver sin Gang“.

Saa gik han da selv sin egen Gang, og denne Gang blev en velsignelsesrig Gang paa mange Maader. Han samlede ligesaa Begyndelsen en meget stor Menighed om sig, der stadig voksede. Han holdt Bibellæsninger i Byen og Forsamlinger i Gaardene, og Folk flokkede sig om ham, baade fra hans eget Sogn og rundt om fra Omegnen. Det kirkelige Liv tog snart et betydeligt Opving, idet baade de Troende samledes, og Mange, der hidtil havde staaet udenfor, drog sig til Kirken.

Om den gode Fremgang i kirkelig Henseende skriver Krog: „Jeg har truffet mange rare og velsignede Mennesker her. Jeg staar, Gud være lovet, midt i en levende Menighed baade her og i Uneret, og Kirkebesøget er saa godt, som jeg kan ønske det. Bibellæsningen har jeg maattet henlægge til Kirken, da det ikke var muligt at rumme Folk i Stolen eller udholde Luften der. Folk have været flinke her. I et Par Dage var der, uden at jeg vidste det, skudt Penge sammen til Anskaffelsen af Lamper, og vi have nu Kirken oplyst. Der kommer ikke saa Folk ind fra Landet, især naar det er Maanestien. Fastes var der en Mængde Mennesker. Folk mente over Tusinde, og jeg troer ikke, at det er overdrevet. Det er velsignet at se Folk flokkes,

Herren give mig Raade til at vandre i Lands og Krafts Bevisning og hjælpe os Alle til at blive tro i Kjærlighed og Ydmyghed. Du ser altsaa, at jeg ikke har Grund til Andet end at takke Herren, og det er tidt underligt for mig, naar saa den Ene og den Anden kommer og siger om dem selv, at før jeg kom hertil, havde de aldrig brudt sig om at høre Ordet“.

Krog følte sig ogsaa lykkelig og taknemmelig over sin Stilling i Kjerteminde. Han udtaler jevnlig sin Glæde derover, saaledes i et Brev til Graae, hvor han i Anledning af et Dødsfald siger: „Det er den gamle Slægt, der gaar ned i Graven, og før man ser sig om, bliver man selv af de Gamle“; og derpaa føier han til: „Ja det er ikke, fordi Alderen trykker mig, imidlertid er der enkelte graa Haar, der minde mig om, at Ungdommen er forbi. De maa nu ikke tro, at det er Valgmenigheden, der har skaffet mig dem paa Halsen eller rettere paa Hovedet. Jeg har det, hvad præstelig Gjerning angaar, meget, meget bedre, end jeg fortjener det, og megen Grund til at takke atter og atter.“

Som Krog i det Hele befandt sig vel i Kjerteminde, saaledes stod han ogsaa i et venstabeligt Forhold til Nabopræsterne, blandt hvilke han nærmest havde sluttet sig til Provst Høyer Møller i Rjølstrup, der blev ham en trofast Ven og Støtte. Ligeledes deltog han jevnlig i Conventer, navnlig i mindre Bennetredse, og tog altid med Liv Del i Forhandlingerne. Hvad nu Krogs Virksomhed som Præst angaar, da var han, som oftere berørt, en

dygtig og begavet Prædikant. Han prædikede et rent Evangelium, og han prædikede det ud af sit eget Hjertes Erfaring; thi han var selv gaaet den Vej, som han vilde vise Andre. Netop fordi han havde opladte Dine til at se Fordærvsens Afgrund ogsaa hos sig selv, netop derfor kjendte han ogsaa Glæden ved „Jesu din søde Forening at smage“. Men ved Siden af den hjertelige Glæde over Guds Naade, der kom frem i Krogs Prædiken, var der ogsaa et stærkt formanende Moment hos ham. Der er oftere blevet klaget over, at man i vore Dage møder saa megen let, overfladisk Christendom, og der er undertiden — for nylig paa et af Landemoderne — peget hen paa, at den altfor lette Christendom maaske for en Del havde sin Grund eller idetmindste stod i Forbindelse med en noget for ensidig evangelisk Forkyndelse, der skulde være Særkjende for vor Tid. Denne Anke vilde ikke have ramt Krogs Prædiken. Han advarede indtrængende sine Tilhørere mod den store Fare at tage Guds Naade forfængelig. Ligeledes betonede han stærkt Helligjørelsen. Han vilde gjerne føre Christendommen ind i Livet og gjøre den til en Magt i alle Forhold. Derfor behandlede han jevnlig, især i Epistelprædikener, mange enkelte concrete Livsforhold. Han tog saa at sige Alt med, ogsaa heri viste hans Samvittighedsfuldhed sig. Han vilde Intet forbigaa, som hans Text lagde for ham, selv om det maaske ikke var af det, Tilhørerne nærmest ønskede at høre. Han vilde hellere følge sin Text end jage efter at være aandrig paa Prædike-

stolen. Ogsaa i den Henseende var han „tro i det Lidet“.

Stor Vægt lagde Krog paa Bibellæsninger. Han havde særegne Gaver til at gjøre dem opbyggelige, og han forstod at samle Menigheden om dem. Om Bibellæsningens Betydning skriver han allerede i sine første Præsteaar til Frimodt under 12te Juli 1862, altsaa et Aar efter at Frimodt havde begyndt sin Gjerning paa Nørrebro: „Jeg forstod ikke rigtig af dit Brev, om de Forsamlinger, du havde holdt, var Bibellæsninger eller ei; men en Ting maa du love mig, og det er ikke at opgive dem. Thi just naar de Opvakte ere for urolige og ubefæstede, just naar de ligesom vil rive dig ind i dette forferte Væsen, saa trænge de jo dobbelt til et Guds Ord ogsaa udenfor Kirken. Sandheden kan let ligesom rykke dem nærmere i en saadan Forsamling paa en Søndag, og jeg tror, at du med den naturlige Begavelse, du har i den Retning, maa kunne udrette en hel Del for Guds Rige, just derved at du ikke lader dig rive med af dem. Men efter min Mening skal det hellere være en Bibellæsning end et frit Foredrag over kirkelige Anliggender“.

Til Krogs velsignelsesrige Virksomhed bidrog ikke blot hans Begavelse som Prædikant, men ogsaa, og det ikke mindst, hans hele elstelige Personlighed, som uvilkaarlig drog Hjerterne til sig. Mange have vidnet, at de altid følte det som en forunderlig Oplivelse, naar Krog traadte ind til dem, især i Sygdomstilfælde. Han kunde ved

sine milde og kjærlige Ord virke saa vedertvægende paa de Sørgende og Bedrøvede. Krog var en dygtig Sjælesørger. Han havde en stor Menneftetundskab og en stor personlig Interesse for de enkelte Medlemmer i sin Menighed, og dette nære Kjendskab til den Enkelte, som støttedes ved en sjælden god Hufommelse, benyttede han i Guds Riges Tjeneste. Han ansaa sig ikke blot som Præst for enkelte Udvalgte, men for den hele Menighed. Da Frimodt i Begyndelsen af sin Præstegjerning i Kjøbenhavn i 1862 havde skrevet til Krog, at han følte sig som en Røst i Orken, og at han i sin Gjerning fulgte det Princip ikke at gaa nogensteds uden at være kaldet, en Anskuelse han dog snart forandrede, skrev Krog tilbage: „Er det ikke et, ifølge de ugunstige Menighedsforhold nødvendigt Onde og en Følge af Forretningernes Mængde, at en Præst i Hovedstaden overveiende maa blive Prædikant? Men er det saa ogsaa rigtigt at opstille det som Princip ikke at gaa nogensteds hen uden at blive kaldet. Er ikke denne sjælesøgende Side af vor Virksomhed af saa stor Vigtighed, samtidig med at den, idetmindste for mig, staar som den ubetinget vanskelige i Sammenligning med det at prædike, at vi ikke paa nogen Maade maa slippe den, fordi vi ogsaa skulle følge Frelseren efter i dette, at søge de Fortabte, som ikke komme til os eller til Ordet, og som nu i Sygdom og Nød ere lettere tilgængelige for Ordet?“

Jøvrigt har Krog aldrig villet paatvinge Folk Christendommen. Hvor f. Ex. ved et Sygebeføg

Samtalen maatte ikke strax fik en bestemt kristelig Retning, nøiedes han med blot som Ven at sidde ved den Syges Seng og lade ham føle den rige Kjærlighed, der strømmede igjennem hans Hjerte. Men just derved udviklede sig et Fortroligheds Forhold mellem ham og Mange, som han kom i Berøring med, hvorved han lidt efter lidt fik dem draget over til den Herre, han selv elskede.

Sin store Personalkundskab til Menigheden brugte han isvrigt ogsaa til at tale det advarende Ord, og han har ikke sjelden, under fire Dine udøvet den i vore Lider saa sjeldne „disciplina ecclesiastica“ *) og næsten altid med Held, vistnok fordi han med Hensyn til Alt, hvad der var Embedsgjerning, forbandt en dyb Kjærlighed med en stor Samvittighedsfuldhed.

Det var vist en særegen Guds Styrelse, at Krog altid blev kaldet til at være Præst paa Steder, hvor der var levende, opvakte Menigheder baade i Grumtofte, Nørrebro og Kjerteminde; thi som tidligere bemærket han havde særegne Gaver til at være Leder og Fører for de Opvakte. Samtidig med at han følte sig som Præst for det hele Sogn, glædede han sig ved at gaa i Spidsen for den levende Menighed og søgte at samle den omkring Gjerningen i Guds Riges Tjeneste. Og heri gjorde han Ret; thi der er intet sørgeligere Syn, end naar Præst og Menighed fordærve hinanden gjenfjodig, og Forfængelighed, Ladhed og aandeligt

---

*) Kirketugt.

Hovmod faa Indgang i Guds Menighed og det sande Kjendetegn paa Guds Børn alene sættes i at deltage i Forsamlinger og ved Siden deraf holde Dom over Ikketroende. Det bedste Middel til at modarbeide alt Sligt er at give Vorherres Beuner en Gjerning at udføre og at forstaa som Præst at gjøre dem til sine Medarbeidere. Saa bliver Forholdet sandt og sundt, og saa bliver man ikke hinanden besværlig ved blot at tilbringe Tiden med gudelig Snaft. Arbeidet har sin Betsignelse, særlig Arbeidet i Guds Riges Tjeneste. Det bevarer for mange Fristelser, det bevarer særlig i Ydmyghed, fordi enhver, saasnart han tager fat paa en Gjerning i Guds Riges Tjeneste om han ellers er af Sandhed, lærer sin egen Begrænsning at kjende. En Præst skal glæde sig, hvor der er levende Kræfter i hans Menighed, men han skal forstaa at lede dem i det rette Spor. Børn maa ikke fortkjæles, heller ikke Guds Børn. En Præst skal ikke herske over Gjorden, men han skal heller ikke lade sig beherske af den. Her gjælder Apostelens Ord, som Frimodt saa jevnlig tilraabte sine Præstevenner: „Vorder ikke Wienstærs Trælle“.

Krog selv tilhørte ikke noget Parti; ogsaa i denne Henseende vilde han gaa sin egen Gang, og det var Sandhed, naar han skriver: „Jeg vil hverken seile i den Enes eller den Andens Kjølvand, men helst min egen Kurs“. Han var en varm Ven af den indre Mission, og han havde i Kjøbenhavn udfoldet en stor Virksomhed, i dens

Tjeneste, men han vilde aldrig have den betragtet som en Partisag. „Min Opfattelse af „indre Mission“, skriver han, „er den at den som en praktisk Udfoldelse af Kjærlighedens Kraft er Herrens og derfor Menighedens Sag, men den er ikke nogen Retning, og i det Dieblit, den vil gjøre sig til en kirkelig Retning, jaa mener jeg, at den er paa Bilsponsor af den simple Grund, at en kirkelig Retning nødvendig maa have et theologisk Princip; det har den ikke, og skal heller ikke have, thi dette: Ikke at være Grundtvigianer, det er jo en ren negativ Bestemmelse, som ingenlunde betegner indre Mission“. Og han fører til: „Jeg mener, at indre Mission, trods alle de Ufuldkommenheder, der klæbe ved den Skikkelse, hvori den er fremtraadt her i Landet, dog er Herrens Gjerning, der ogsaa vil velsigne den fremdeles, naar blot de, som styre, vil lade den blive, hvad den er, en fælles Samvirken i Kristelig Kjærligheds Tjeneste med Hensyn til de Forvildede og de, som i Bantro gaa langt bort fra Herren, og saa lede Arbeidet i Nidmyghed og Selvfornægtelse“.

Krog var en god Ven af Wilhelm Bedt, som han havde kjendt allerede fra Studenterdagene. Han har ofte leveret Prædikener og Beretninger til „Indre Missions Tidende“. Bedts stærke Udtryk billigede han ikke altid, men naar nogen vilde angribe Bedts Person derfor og f. Ex. betegne slige Udtalelser som Effectjageri, traadte Krog altid i Stranken for ham og forsvarede ham paa det Bestemteste.

Ligesom Krog stod i et venligt Forhold til indre Mission, saaledes var han ogsaa meget virksom i ydre Missions Tjeneste. Han havde jo fra sine første Præsteaar arbejdet i denne Gjerning, og han omfattede den indtil det sidste med en aldrig svigtende Kjærlighed. Det lykkedes ham at skaffe denne Sag Indgang i Menigheden i Kjerteminde, hvor den hidro ikke lidet til det kirkelige Livs Fremme.

Efter at Missionsstolen i Kjøbenhavn til stor Sorg for Krog var bleven hævet, har han selv forberedt flere vordende Missions elever og røgtede dette Hverv med Kjærlighed og Omhu. Han var Medlem af en særegen Bestyrelse for Missionen i Fyens Stift og deltog jevnlig i Møder, der afholdtes rundt om i Fyen. Ved saadanne Møder følte Krog sig ret oplivet, og hvor mange milde Blikke fik han ikke ved Udgangen af Kirken af de mange, der kjendte ham rundt omfra.

I Aaret 1873 blev han ved et Missionsmøde i Ringsted valgt til Medlem af Hovedbestyrelsen for det danske Missions selskab. Om hans Virksomhed her skriver Formanden for det danske Missions selskab, Pastor Holm: „Det var ikke blot Krogs personlige Elskelighed, der gjorde det til en Glæde at arbejde sammen med ham, men han ydede ogsaa gode Bidrag til Forhandlingerne ved den Klarhed, hvormed han opfattede Forholdene, og hvorved han næsten altid var istand til at give et godt Raad og lægge en vægtig Stemme i Vægtstaaen ved Afgjørelsen.

I Sommeren 1875 bivaanede Krog det danske

Missionsfællesskabs almindelige Møde i Fredericia, hvor han holdt et Foredrag over Joh. 11, 28: „Mesteren er der og kalder ad dig“, hvilken Text han anvendte paa Kirkens Missionsgjerning. Det var et kjønt lille Ord, Krog talte ved denne Seilighed. Ingen anede, at det saa snart skulde anvendes paa ham selv. Snart skulde Mesteren komme og kalde ham bort fra hans virksomme, glade og velsignede Liv ind i Kors og Nød, for saa om en frøie Stund at kalde ham hjem til den evige Glæde.

Søndagen den 22de August 1875 havde Krog prædiket til Førstegudstjeneste i Drigstrup, og efter fleres Udsagn talt ualmindelig kraftig og godt. Ved sin Hjemkomst til Kjerteminde befandt han sig ikke vel, men forrettede dog Gudstjenesten til Aftenfang. Senere hen paa Eftermiddagen, da hans Jbedefindende tiltog, søgte han op til sin Huslæge, men kunde, da han naaede derhen næppe tale og ingen Forklaring give om sin Tilstand, da hans Tanker allerede begyndte at blive uklare. Hjemkommen fra Lægen blev han ramt af et apoplectisk Slag, der allerede i nogle Timer havde været i Frembrud, og Slaget var saa stærkt, at han fuldstændig mistede Bevidstheden og Mælet, og lammedes i den ene Side. Stor Bestyrtelse og Sorg kom over hans Hjem. Hans Hustru var just fra-værende paa en Reise til Kjøbenhavn med et sygt Barn. Hun boede hos Frimodts, og da Telegrammet først naaede hende Mandag Morgen, maatte hun forblive hele denne Dag i Kjøbenhavn, inden

hun Mandag Aften kunde ile til Kjerteminde, ubis om hun mere skulde gjense sin elskede Husbond. Frimodt, der havde maattet underrette hende om det tunge Budskab, styrkede hende ved sin faste Tro og inderlige Forbøn.

Rygtet om Krogs pludselige Sygdom udbredte sig i et Nu over hele Kjerteminde. Byen kom strax i et frygteligt Røre, saa Folk omringede Præstegaarden, stormede ind og fyldte alle Bærelserne, ja trods Lægens Anstrængelser trængte ind i selve Bærelset, hvor den Syge laa.

I fem til sex Uger laa Krog hen fuldstændig bevidstløs, saa stærkt var det Slag, der havde rammet ham. Da begyndte Bevidstheden atter, men ganske svagt, at vende tilbage. Lidt efter lidt brededes hans Tilstand. Han kunde begynde at tale og røre de angrebne Lemmer. Haabet lysnede atter op. Der kom Glæde i hans Hus, og hans Menighed begyndte atter at haabe paa, at faa deres elskede Præst tilbage. De kunde ikke forslaa, at han virkelig skulde standses i sin store rige Virksomhed, og de bad bestandig til Herren, om han dog ikke vilde forunde dem hans Helbredelse, som En af dem yttrede: „Himlen har ikke været lukket i al den Tid Pastor Krog har været syg.“

Et kjønt lille Træk i al sin Simpeltid fra hine Dage var det, at en nu afdød Kone, der var meget svag efter en Sygdom, under hvilken Krog jævnlig havde besøgt hende, en Nat, da et stærkt Tordenveir traf op, gik op og ned foran Præstegaarden for hurtigt at kunne tilkalde Hjælp, hvis

Synet skulde slaa ned i Præstegaarden og Krog i sin hjælpeløse Tilstand komme i Fare. Kjærlighedens Forbøn vender sig til ham, hvem Magten, ogsaa Magten over Sygdomme tilhører, men alt under Forudsætningen: „Ske ikke min Villie, men din“. Dette Ord skulde ogsaa opfyldes her. Da Krogs Helbredstilstand, som det syntes, var i god Fremgang, blev han pludselig ramt af et Krampe-tilfælde. Det var usigeligt nedslaaende, netop ligesom det var begyndt at se lysere ud. Dog ogsaa dette maatte bæres. Alligevel gik hans Tilstand efterhaanden fremad, og skjøndt de epileptiske Tilfælde vendte tilbage med kortere eller længere Mellemrum, kom han dog saa vidt, at han fuldstændig gjenvandt sin Bevidsthed, igjen kunde leve sammen med sin Familie, ligesom han ogsaa fik Brugen af sit Mæle og af sine Lemmer tilbage. Stille og taalmodig bar han sit Kors, man hørte aldrig en Klage fra hans Læber, ligesom han overhovedet talte saare lidt, ja næsten intet om sin Sygdom.

Derimod kunde han foreløbig ikke tage fat paa sin Embedsgjerning, og efter at Embedet en lang Tid var bleven bestyret ved velvillig Hjælp af Nabopræsterne, bestemte han sig til at tage en Cappellan. I Pastor Jespersen, der senere blev hans Eftermand, fik han en dygtig og trofast Medhjælper, der med Kjærlighed stod ham bi.

Krog modtog under sin Sygdom mange Beviser paa sin Menigheds Hengivenhed og Kjærlighed. Ogsaa hans gamle Menighed paa Nørrebro min-

bedes ham, og der blev i en mindre Kreds med Frimodt i Epidfen, foranstaltet en betydelig Indsamling til ham forat understøtte ham til at holde en Medhjælper og gjøre det muligt for ham at tilbringe en Sommer i No borte fra sit Hjem.

Efter Lægens Raad valgte Krog i Sommeren 1876 at bo i Troense paa Taasinge. Under dette Sommerophold gif hans Helbredstilstand ogsaa betydelig fremad, saa han jevnlig skrev Breve, gif længere Toure, besøgte Kirken og læste med sine Børn, ligesom ogsaa de epileptiske Anfald udeblev i et længere Tidrum. I et Brev fra Troense, hvor han udtaler sig om sin Tilstand, siger han: „Ja det kom brat, som et Lyn fra en solklar Himmel, og medens jeg i de første fem Uger laa aldeles bevidstløs, var den første bevidste Tanke, jeg nærede, den, at jeg huskede paa to fattige Koner, om hvilke jeg havde talt til Bestyrelsen for de Fattiges Kasse“. Han beder dernæst om Tilsendelsen af hvad der udkom af Bøger; thi fører han til: „for mig er Halvdelen af sidste Aar, som om det ikke havde været“.

Fra Troense vendte Krog i Efteraaret 1876 tilbage til Kjerteminde. Menigheben glædede sig allerede til, at han snart igjen skulde begynde sin Virksomhed. Dog Haabet skuffedes atter. De epileptiske Anfald vendte paany tilbage. Han skiftede nu atter Opholdssted og boede om Vinteren paa Lundsgaard, en Herregaard ved Kjerteminde, hvor der velvilligt var indrømmet ham Ophold.

Herfra skriver han under 20de Januar 1877 til Frimodt: „Jeg begynder at skimte, hvorfor Herren har lagt dette Kors paa mig, nemlig for at faa mig til at se mere indad og nedad; men svært, saare svært er det at bede den Bøn: „Ikke som jeg vil, men som du vil“. Jeg beder nu f. Ex. daglig Herren om, hvis det er hans Villie, at jeg maatte forkynde Evangeliet endnu, var det kun een Gang, fra min gamle Prædikestol, men saa kniber det med at faa dette: hvis det er din Villie, helt og fuldt ud, saaledes at man ogsaa vil finde sig i, at det ikke sker“.

Jøvrigt fulgte han Alt med Interesse, og i det nys anførte Brev spør han til: „Hvorledes gaar det med Jacobskirken? Du kirkebyggende Præst paa Nørrebro, som klogelig lader de Andre skjændes og kjæbles, medens Herren ved din Haand reiser det ene Tempel efter det andet“.

Naar de epileptiske Tilfælde vendte tilbage, blev Krogs Sind i høi Grad nedtrykt, og isærdeleshed var dette Tilfældet, da han paa et Besøg i Nyborg, blev syg under Gudstjenesten, idet han sank om under Afhyngelsen af Daabspsalmen: „D lad din Aand nu med os være“, og maatte bæres ud af Kirken. Fra den Tid af kunde han i længere Tid ikke mere besøge Gudstjenesten, som han ellers altid pleiede. Han havde fra sin tidligere Tid, som før er berørt, havt mange aandelige Kampe at bestaa. Disse Anfægtelser kom nu stærkt igjen i hans svage Tilstand, saa han ofte havde mange mørke og tunge Timer. Han berører det selv i et

Brev, hvor han siger: „Det er svært du, at komme i Jldovnen, men bedre end at fortæres i Helvedes Jld“. Dog i Ydmyghed hviæde han sig derunder og sukede til den Herre, der fører ind i Trængselen, men ogsaa fører ud deraf; og midt i sin nedtrykte Stemning bevarede han sin trofaste Kjærlighed til sine Venner. Han beder saaledes Frimodt og Hustru, der just skulde foretage en Reise til Fyen, ved denne Leilighed at besøge sig; thi fører han til: „Er end meget forandret, siden J var her sidst, Gøt er uforandret, ja voret, det er vor Kjærlighed til Eder“.

Sommeren 1877 tilbragte han i Kjerteminde. Det var næsten hans sværeste Tid, da Anfaldene nu vendte meget hyppig tilbage.

Dog havde han den Glæde at han i Capellanens Fraværelse selv kunde udføre en uopsættelig ministeriel Handling, idet han begravede et lille Barn. Han mødte i Sørgehuset, fulgte med paa Kirkegaarden, og ved Graven talte han meget godt og smukt og med sin gamle kraftige Stemme. Han havde valgt til Text: „Qvad jeg gjør, ved du ikke nu, men du skal forstaa det herefter“, og som der af hans Medarbejder blev sagt ved hans Vaare: „De, som vare tilstede og hørte ham tale, de forstode, at ikke blot det lille Barn og Forældrenes Sorg over det stod for hans Tanke og føltes i hans Hjerte, men at ogsaa Tanken om de to Aar, hvori Herren havde lammet hans Virksomhed, stod for ham“. Da Begravelsen var færdig, spurgte hans

Hustru ham, om han var træt. Hvorpaa han svarede: „Nei, men saa glad, saa glad“.

Da det atter blev ham tilraadt at forlade Kjerterminde og tage Ophold paa Landet, flyttede han i Efteraaret 1877 ud til Holte Mølle i Nønninge Sogn, hvor han leiede sig en Bolig for længere Tid. Han skulde dog kun bo der en kort Stund.

De Ord, der netop bleve sungne, da han blev baaren ud af Nyborg Kirke: Alt som du korsjer, saa du kroner, i Skyggedalen du gaar med — skulde snart opfyldes paa ham. Den Herre, der i de sidste Aar havde lagt ham saa tungt et Kors paa, skulde nu føre ham ind i Skyggedalen, men ogsaa stadfæste sin Forjættelse. „Naar jeg end skal vandre i Dødens Skygges Dal, vil jeg ikke frygte for Ondt, thi du er med mig; din Kjæp og din Stab, de skulle trøste mig“.

Den sidste Uge, han levede, var meget svær for ham. Han kunde ikke sove om Natten og følte Smerte og Tryk i Hovedet, led af stærke aandelige Anfægtelser og sagde flere Gange, at han troede, han blev sindssyg.

Den sidste Eftermiddag gif han en lang Tour med sin Hustru og læste ved sin Hjemkomst om Aftenen Religion med sine Børn og forklarede dem Ordet: „Jeg er det Verdens Lys, hvo som følger mig, skal ikke vandre i Mørket men have det Livsens Lys.“ Han sagde blandt Andet til Børnene: „Se udenfor er der mørkt og her inde skinner Lampen, saaledes er der mørkt i Verden, men

Jesus er Lyset, hvis J vil følge det Lys kjære Børn skal det altid gaa Eder godt". Den mindste Dreng forklarede han, hvad Paradiiset var. Efter at Religionstimen var sluttet, sagde han til sin Hustru: „Det var Skade, at du ikke var herinde, jeg var saa glad for den Time, skjøndt jeg nu er bleven dygtig træet“.

Næste Morgen, det var den 7de December 1877, stod han op, men inden han var bleven paa Klædt, fik han et heftigt Anfald af Sygdommen, hvorefter han strax blev lam og maalløs, var mulig en kort Tid ved Bevidsthed, men faldt derpaa i en dyb Søvn og døde saa Timer efter.

Krogs Sygdom og Død vakte Deltagelse trindt om. Han blev dybt savnet af sin Menighed, hvis trofaste Hyrde han havde været, og hvis Vel og Vel altid laa ham paa Sinde. Dybest blev han savnet i sit Hus og Hjem, hvor han levede det lykkeligste og bedste Familieliv, og hvor han efterlod sig Enke og 6 uforsørgede Børn. Over sin Virksomhed udadtil glemte han aldrig Hjemmets stille Gjerning. Han tog sig meget af sine Børn, paa hvilke hans milde Væsen og stille Glæde virkede saa velgjørende, han var livlig og meddelsom i Hjemmet, endog saa da, naar han ofte træet vendte tilbage fra den anstrængende Virksomhed. Han vilde gjerne, at hans Familie skulde træde i et hjerteligt Forhold til Menigheden, og hans Hus stod aabent for Alle uden Personsanseelse. Lige til det Sidste holdt han selv Morgen- og Aftenandagt med Familie og Tjende. Den sidste Aften, han

levede, læste han ved Hørsandagten Psalmerne: „Vor Tro er den Forvisning paa“ og „Nu strider Dagen under.“

Begravelsen fandt Sted fra Kjerteminde Kirke den 14de December 1877. Der var forsamlet saa Mange, som Kirken formaaede at rumme. Ved hans Baare talte Provst Hoyer Møller fra Kjølstrup, Præsterne Hjort fra Nyborg og Jespersen fra Kjerteminde, og ved Graven Pastor Holger Rørdam fra Brændekilde.

Et smukt Mindesmærke er senere reist ham paa Kjerteminde Kirkegaard af hans Menighed.

Krog hørte ikke til de særlig Høitbegavede, der udrette store Gjerninger; men han var en ualmindelig elskelig Personlighed og en sjelden dygtig Præst, og vi tør ved hans Ihuskommelse mindes Ordene hos Propheten: „Sandheds Lov var i hans Mund, og der blev ikke funden Uret paa hans Læber. I Fred og Oprigtighed vandrede han med Herren og ombendte Mange for Misgjerning. Thi en Præsts Læber skulle bevare Kundskab, og Loven skal man søge af hans Mund; thi han er den Herre Zebaoth's Sendebud“.

